

פענוח הערות ומראי-מקומות

לקוטי שיחות ויגש חלק טו שיחה ד.

פרשתינו מז כו. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו ויפרו מאד.

פרש"י פרשתינו מז כו. (ויאחזו בה. לשון אהבה):

מדרש תדשא (לר' פנחס בן יאיר). אשר אני נותן לכם לאחווה, מה היא לאחווה? אמר להם מתחלה מפני שהיתה הגזרה זו עליכם שתשתעבדו במצרים, מה כתיב שם וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה (בראשית מ"ז כ"ז), הארץ היתה אוהזת בהם ותופסת אותם, ואלו היו מבקשים לצאת מתוכה קודם לכן לא היו יכולין ער שבא הקץ שהם חייבים – לפיכך כתב ויאחזו בה, כאדם שבעל כרחו (אחז) אחוז בה; אבל כיון שבאו לארץ כנען אמר להם הקב"ה לא תהיו סבורין שאתם נאחזים בה ויש עליכם עוד שעבוד, חייכם ברשותכם היא, אתם אוהזים בה ותופסים אותה. הזהרו בכם פן תחרב ממעשיכם הרעים.

פרשתינו מז יא. וישב יוסף את-אביו ואת-אחיו וימנו להם אהבה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס באשר צנה פרעה:

שה"ג. רד"ק. ויאחזו בה, שקנו שם אחווה לבד מה שנתן להם יוסף.

ספר השרשים ערל אחז. ומענין זה אחווה תנו לי אהבה קב"ה (בראשית כג, ד), וק"ו לך לאהבה (ויקרא כה, מה). נקראת הנחלה כן, לפי שהאדם נאחז במקום ומוחזק בעבודה, כמו שאמר ויאחזו בה (בראשית מו, כז), ונאחזו בתקכם (במדבר לב, ל). ונאחזת מרעהו (בראשית כו, כו) שם איש. והמסורת עליו לית שום בר נש. ודעת התרגום וסייעת מרומיה. ונקראת חברת האיש אחווה, לפי שנאחזים בו ולא יפרדו ממנו בצאתו ובבאו.

1) פרש"י פרשתינו מז כו. (ויאחזו בה. לשון אהבה):

ת"א. ויטיב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ואחזינו בה ונפישו וסגיא לחדא:

תיב"ע. ויטיב ישראל בארץ מצרים ובנו להון בתי מדרשיו ופלטין בארץ גושן ואחזינו בה אהסנת תקלין וכרמין ונפישו וסגיא לחדא.

פס"ז עה"פ. וישב ישראל בארץ מצרים [וגו'] ויאחזו בה. לקחו אחווה בה.

ראב"ע. ויאחזו בה. שקנו שם אחווה:

חזקוני. ויאחזו בה קנו שם נחלה ואחווה.

בחי. ואמר **ויאחזו בה**. מלשון אחוזה ונחלה ולא נתקיימה מחשבתם. והיה ראוי לומר ויאחזו בניו בה, אבל הוא מלשון השורש הנאחז בקרקע ממנו נמשכים הענפים ויפרו וירבו מאד, וע"כ לא הוצרך הכתוב לפרש אלא סתם ויאחזו לפי שכבר הזכיר ישראל שהוא השורש אין ספק שהענפים נאחזים מן השורש.

ראב"ע פרשת חיי שרה כג ד. ותושב. הוא הגר היושב בארץ. אמר הנה אני תושב עמכם והמות גזור עלינו ואין לי מקום שיהיה לי. אחוזה כמו נחלה. או מקו' שאוחז אותו בכסף להיות קבר למתי:

(3) מדרש תדשא (לר' פנחס בן יאיר). אשר אני נותן לכם לאחוזו, מה היא לאחוזו? אמר להם מתחלה מפני שהיתה הגזרה זו עליכם שתשתעבדו במצרים, מה כתיב שם וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה (בראשית מ"ז כ"ז), הארץ היתה אוהזת בהם ותופסת אותם, ואלו היו מבקשים לצאת מתוכה קודם לכן לא היו יכולין ער שבא הקץ שהם חייבים – לפיכך כתב ויאחזו בה, כאדם שבעל כרחו (אחז) אחוז בה; אבל כיון שבאו לארץ כנען אמר להם הקב"ה לא תהיו סבורין שאתם נאחזים בה ויש עליכם עוד שעבוד, חייכם ברשותכם היא, אתם אוהזים בה ותופסים אותה. הזהרו בכם פן תחרב ממעשיכם הרעים.

בראשית רבה פצ"ה - הוצאת טיאדור אלבעק - כ"ו.
ראה בסוף.

(4) לקוטי שיחות חלק ג עמוד 782. מהאט שוין גערעדט, אז ווען עס זיינען דא פֿאַרשידענע פירושים פון חז"ל אויף איין און דעם זעלבן פסוק, האָבן זיי אַלע א שייכות איינער צום צווייטן, זיי זיינען ניט קיין איני גאַנצן באַזונדערע ענינים. פון די ראיות אויף דעם: רז"ל דרשינען אַז דער וואָרט שעטנו מיינט, שוע" (גלאט, צעקעמט), טווי" (געשפּונען) ונוז" (און געוועבט) און די גמרא זאגט, אַז וויבאלד די תורה האָט אַריינגענומען די דריי זאכן שוע טווי ונוז" אין דעם איין וואָרט שעטנו", איז אַ באַווייזן אַז זיי אַלע זיינען פאַרבונדן איינער מיטן אנדערן, און דערפאַר איז מען ניט חייב (מן התורה) אויף שעטנו (וואל און פלאקס צוזאַמען) ווען ס'איז דא בלויז איינער אָדער צוויי פון די דריי תנאים, נאָר דוקא ווען זיי זיינען. אַלע דריי צוזאַמען, זעען מיר דערפון אַז דריי ענינים, אפילו ווען מילערנט זיי אַרויס

פון באַזונדערע אותיות, וויבאלד אָבער זיי שטייען אין איין וואָרט האָבן זיי אַ פאַרבונד צווישן זיך.

לעיל עמוד 281. אויפן פסוקי ויותר יעקב לבדו" זיינען פֿאַראַן עטלעכע פירושים, ומהם: א) די גמרא 2 זאגט (און עס ווערט אַראָפּגעבראַכט בשינוי לשון – אין פרש"י על התורה): נשתייר על פכין קטנים"; און דאָס איז מרומז אין וואָרט לבדו", ווי רבותינו בעלי התוספות 3 ברענגען אַראָפּ: אל תיקרי לבדו אלא לכדו" . ב) אין מדרש ' שטייט: מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו". ווי פיל מאל גערעדט, האָבן אַלע פירושים אויפן זעלבן פסוק (ומכ"ש אויפן זעלבן וואָרט) צווישן זיך אַ קשר תוכני. דארף מען פאַרשטיין: וואָס איז די שייכות צווישן די צוויי פירושים בנדו"ד, ואדרבא, לכאורה, זיינען זיי פירושים הפכיים: לויטן פירוש הגמרא איז יעקב'ס אי' בערבלייבן לבדו" געווען פאַרבונדן מיט קטנים", מיט זאכן וואָס האָבן געהאט גאַר ווייניג חשיבות [און אזוי ווערט אויך געטייטשט דער וואָרט לבדו" - אל תיקרי לבדו אלא לכדו"] : דאָקעגן לויטן פירוש המדרש איז ויותר יעקב לבדו" אַן ענין פון תכלית העילוי והמעלה: ס'איז ע"ד ווי ונשגב ה' לבדו" פון הקב"ה - דער ענין פון אחדות והתגלות של הקב"ה, ווי עס וועט זיין ערשט לעתיד לבוא - ביום ההוא" (כהמשך אין פסוק).... עפ"י כל הנ"ל איז אויך מובן דער קשר צווישן די צוויי פירושים אין ויותר יעקב לבדו" [(א) לכדו", (ב) ע"ד ונשגב ה' לבדו"] : דווקא אין דעם בירור פון די פכין קטנים" - .. שהוא די בירורים היותר קטנים ותחתונים, תכלית החושך והעלם והסתר - איז ניכר ונרגש דער תוכן ונקודת הענין פון ונשגב ה' לבדו" - אמיתית אחדותו של הקב"ה לבדו הוא" שמצד עצמותו ית' – אַז די מציאות היש איז ניט קיין סתירה צו אחדותו של הקב"ה, וואָרום מצד עצמותו ית' איז די עצמות המציאות פון יש הנברא" – דער יש האמיתי".

(5) פרשתינו מד יט. אַדְנִי שָׁאֵל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הַיֵּשׁ-לְכֶם אֵב אוֹ-אֶחָ:

רש"י ד"ה שאל את עבדיו. מִתְחַלֵּה בְעֵלְיָהּ בְּאֵת עֲלִינוּ, לְמָה הָיָה לָהּ לְשָׁאֵל פֶּל אֵלֶּה? בְּתָהּ הָיִינוּ מְבַקְשִׁים? אוֹ אֲחֻזְתָּנוּ אֲתָהּ מְבַקֵּשׁ? וְאֵף עַל פִּי כֵן וְנֹאמֵר אֵל אֲדוֹנֵי לֹא כִּחְדָּנוּ מִמֶּךָ דָּבָר.

שם מה יב. והגה עיניכם ראות ועיני אהי בנימין פייפי המדבר אליכם.

רש"י ד"ה והגה עיניכם ראות ועיני אהי בנימין פייפי המדבר אליכם.

שם מה כג. ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים נשאים מטיב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולקחם ומנזו לקביו לדרך:

רש"י ד"ה שלח כזאת. פקשבון הנה, ומהו הקשבון? עשרה חמרים וגו'.

שם מה כח. ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני תי אלקה ואראנו בטרם אמות:

רש"י ד"ה רב. רב לי עוד שמחה וקדנה הואיל ועוד יוסף בני תי:

שם מה כו. פליהנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב פלינפש ששים ונשי:

רש"י ד"ה כל הנפש הבאה ליעקב. שיצאו מארץ כנען לבא למצרים; ואין "הבאה" זו לשון עבר אלא לשון הונה, כמו בערב היא באה (אסתר ב' ד'), וכמו והנה רחל בתו באה עם הצאן (בראשית כ"ט), לפיכך טעמו למטה בא"ר, לפי שפשיצאו לבא מארץ כנען לא היו אלא ששים ונשי, והשני, כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים – הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בפ"ת, לפי שמשבאו שם היו שבעים, שפצאו שם יוסף ושני בניו, ונתוספה להם יוכבד בין החומות. ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים, צריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן; מצאתי בניקרא רבה, עשו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות ביתו, לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה; יעקב שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיה עובדים לאל אהד:

שם מה לא. ויאמר יוסף אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואנידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית אבי אשר בארץ כנען באו אלי:

רש"י ד"ה ואמרה אליו אחי וגו'. ועוד אמר לו, והאנשים רועי צאן וגו':

גו"א. והיכן בארץ גושן. לא שהיו יושבים בשני ארצות – במצרים ובגושן, שזה לא יתכן, שהרי היו

בארץ מצרים (לעיל מו, ח), אלא והיכן – "בארץ גושן", והוא ביאור לאשר כתוב "בארץ מצרים":

שפתי חכמים. והיכן בארץ גושן כו'. שלא תאמר שישבו בשתי ארצות במצרים ובגושן. [גור אריה]:

רא"מ. בארץ מצרים בארץ גושן והיכן בארץ גושן שהיא מארץ מצרים. לא בארץ מצרים שבארץ גושן כי ארץ גושן חלק ממצרים היא:

דבק טוב. וישב ישראל בארץ מצרים קשה לרש"י והלא הושיבם בארץ גושן לבדלכן פ' שפירושו והיכן וכו'.

7 פרשתינו מזו ו. ארץ מצרים לפניה הוא במיטב הארץ הושב את אביו ואת אחיו ישבו בארץ גושן ואם ידעת ונשכחם אנשי חיל ושמעתם שגרי מקנה על אשר ל:

שם פסוק יא. וישב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחזה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס פאשר צנה פרעה:

רש"י ד"ה רעמסס. מארץ גושן היא:

8 לך לך טו יג-יד. ויאמר לאבכם ידע תדע פייגר ויהיה ורעה בארץ לא להם ועבדו וענו אתם ארבע מאות שנה: וגם את הנהי אשר יעבדו דן אנכי ואחריו יצאו ברכש גדול:

9 פרש"י חיי שרה כג ד. גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדיון, שאמר לי הסב"ה לזרעה אמן את הארץ הזאת:

10 פרשתינו מזו ד. ויאמר אל פרעה לגור בארץ פאנו פייאין מרעה לצאן אשר לעבדי פייכבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו נא עבדי בארץ גושן:

פרש"י לך לך טו יג. בארץ לא להם. לא נאמר בארץ מצרים, אלא לא להם – ומשנולד יצחק ויגר אברהם וגו' (בר' כ"א), וביצחק גור בארץ הזאת (שם כ"ו), ויעקב גר בארץ חם (תה' ק"ה), לגור בארץ פאנו (בר' מ"ז):

בחיי כאן. ראה שה"ג להערה 1.

11 פרשתינו מזו יא. וישב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחזה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס פאשר צנה פרעה:

12) לך לך יב יט. למה אמרת איתי הוא נאקח אתה לי לאשה ועמיה הנה אשתך קח נלך:

פרש"י ד"ה קח ולך. לא כאבימלך שאמר לו הנה ארצי לפניך, אלא אמר לו לך נאל תעמד, שהמצרים שטופי זמה הם, ששאמר ונרמת סוסים ונרמתם: (יחזקאל כ"ג):

13) וישב לו ב. אלה תלדות יעקב יוסף בן-שבוע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלחה ואת-בני זלפה נשי אביו ונבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

רש"י ד"ה ועוד נדרש בו וישב, בקש יעקב לישיב בשלחה, קפץ עליו רגזו של יוסף – צדיקים מבקשים לישיב בשלחה, אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמחוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישיב בשלחה בעולם הזה:

רמב"ן ר"פ וישב. וישב יעקב בארץ מגורי אביו כי אמר שאלופי עשו ישבו בארץ אחוזתם כלומר הארץ שלקחו להם לאחוזת עולם אבל יעקב ישב גר כאביו בארץ לא להם אלא לכנען והכונה להגיד כי הם בוחרים לגור בארץ הנבחרת ושנתקיים בהם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית ט"ו:י"ג) ולא בעשו כי ביעקב לבדו יקרא להם זרע:

אלישיך שם. ועל דרך הפשט מקושר גם כן אל מה שלמטה יאמר בשום לב אל אומרו בארץ מגורי אביו שהוא מיותר והיל"ל וישב יעקב בארץ כנען. אך לזה נזכרה מאמרנו על פסוק ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו' שראוי לשית לב אל הכניסו בלשון יחיד וצאתו בלשון רבים. וכן נכנס בגרות ויצא בעבדות ועינוי. אך הורה כי מיצחק מתחיל הארבע מאות שנה. והוא כי יש גרות בעלמא ויש שעבוד עצמי. אמר ידוע תדע שתי ידיעות. אחד כי גר שהוא גרות וטלטול בעלמא יהיה זרעך שהוא מעת בא לך זרע שהוא מיצחק שנקרא לך זרע טרם הגיעם לכלל רבוי. אך בהגיעם לכלל רבוי אז ועבדום כשהיו רבים וענו אותם שהוא במצרים ובין הגרות והעבדות הם ארבע מאות שנה:

ובזה יובן מאמרו יתברך אל יצחק באומרו שכון בארץ כו' גור בארץ וגו' וגם שינוי הלשון. אך הוא כי אחרי צוותו יתברך ישכון בארץ כנען. הנה יוכל יצחק לומר איך אשכון בארץ הזאת. והלא אתה אמרת גר יהיה זרעך בארץ לא להם אך ארץ כנען הלא לנו היא. ואיך ינוכה

בה הגרות. לז"א גור תחשב גר בארץ הזאת כי לא לכם היא כי לזרעך אתן לעתיד ולא מעתה. וזה גם כן כיון באומרו בארץ לא להם כי עדיין אינה להם ועדיין ביעקב היה נמשך הגירות. ואלו היה בשלוח היה נפסק חוט הגירות ולא ימנו מאז הארבע מאות שנה והיא הפסד עצום ורב. על כן אמרה תורה הנה וישב יעקב ביישוב ובשלוח. בארץ שהיו גר בה אביו לקיים הגרות וזהו בארץ מגורי אביו. כי ארץ לא להם תחשב אף היא כי הוא בארץ כנען ולא לישראל עדיין באופן כי ביישובו היה נפסק חוט הגירות. ויתחיל הארבע מאות שנה מזרע יעקב לכן אלה תולדות יעקב וגו' שע"י היות יוסף עיקר התולדות נמשך אחריו אל השעבוד האמיתי. ותמנע שלוחו מעתה ולא יפסיק חבל מספר שנות הגרות:

כלי יקר שם. דבר אחר, שכבר נאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך (שם טו יג) וגם יעקב יש לו חלק בפריעת חוב זה והוא בקש ישיבה של שלוח במקום מגורי אביו כי משנולד יצחק התחיל הגירות, ואברהם ויצחק היו מחזיקים את עצמם כגרים והיו נדים ומטולטלים ממסע למסע, ולא היו קונין נחלת שדה וכרם, והכל עשו כדי לשלם מהרה חוב כי גר יהיה זרעך, בשלמא עשו שהלך לו אל ארץ, שפיר קאמר אין לי חלק במתנה של ארץ הזאת, ולא בפריעת החוב, כמו שפירש"י סוף פרשה וישלח על פסוק וילך אל ארץ (לו ו). אבל יעקב היה בארץ כנען, ורצה לקבל חלק במתנת הארץ, ולא רצה לשלם חוב כי גר יהיה זרעך, ע"כ קפצה עליו רוגזו של יוסף לכך נאמר בארץ כנען, ואילו לא בטלה מיעקב ישיבה של מנוחה לא היו ימים אלו עולים לו למספר ת' שנה והיה מתאחר הקץ בהכרח.

14) כלי יקר כאן. וישב ישראל בארץ גושן וגו'. כל פסוק זה באשמת בני ישראל הוא מדבר כי הקב"ה גזר עליהם כי גר יהיה זרעך, והמה בקשו להיות חושבים במקום שנגזר עליהם גרות, כמו שדרשו אצל יעקב וישב יעקב ביקש לישיב בשלוח קפצה עליו רגזו של יוסף כו', הפסוק מאשימם על ישיבה זו שבקשו אחוזה בארץ לא להם, ולא כך אמרו אל פרעה לגור בארץ באנו, מלמד שמתחלה לא ירדו להשתקע שמה אלא לגור כמדייר בי דיירא ועכשיו חזרו מדבריהם, וכל כך נשתקעו שמה עד שלא רצו לצאת ממצרים, עד שהוצרך הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה, ואותן שלא רצו לצאת מתו בשלשת ימי אפילה.

15) וארא ו טז. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֹוֹל לְתַלְדֹתָם גְּרִשׁוֹן וַיִּקְהַת וַיִּמְרָרִי וַיִּשְׁגִּי טַיִי לֹוֹי שֶׁבַע וַיִּשְׁלֹשִׁים וַיִּמָּאֵת שְׁנָה:

רש"י ד"ה ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה ימי השעבוד; שכל זמן שאחזק מן השבטים קים לא הנה שעבוד (שמות רבה א'), שצאמר "וימת יוסף וכל אחיו" (שמות א'), ואחר כך "ויקם מלך חדש", ולוי האריך ימים על כלם:

פרש"י לך לך טו יג ד"ה כי גר יהיה זרעך. משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה כיצד? יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב, ויעקב כשירד למצרים אמר ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, הרי ק"צ, ובמצרים היו מאתים ועשר כמנין רד"ו, הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר במצרים היו ארבע מאות, הרי קהת מירדמי מצרים הנה, צא ונחשב שנותיו של קהת ושל עמרם ושמונים של משה ושהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות ותשעים, ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לדת עמרם ושחי עמרם אחר לדת משה:

רא"ם שם. משנולד יצחק עד שיצאו ת' שנה. פי' אלה הת' שנה הם משנולד יצחק עד שיצאו ממצרי' שנמצא שלא היה כל שעבוד מצרים אלא ר"י שנה והיינו דמפרש לקמיה כיצד כו' כלומר כיצד יתקיי' החשבון של ת' שנה לפי הפירוש הזה כשנשים בחשבון הת' שנה הק"ץ שנה משנולד יצחק עד שירד יעקב אבי' למצרים וישארו במצרים ר"י שנה בלבד ומאמר ד' מאות דבק עם מאמר בארץ לא להם לא עם ועבדום וענו אותם הסמוך לו שהרי לא היה השעבוד והענוי אלא במצרים שהם ר"י שנה ומאותם הר"י עברו יותר מע' שנה שלא שעבדו אותם כל זמן שיוסף קיים וכל זמן שאחד מן השבטים קיים:

וא"ת במצרים היו ת' שנה. פי' שאם תאמר שמאמר ת' שנה דבק עם ועבדום וענו אותם הסמוך לו דהיינו במצרים אי אתה מוצא רק ש"נ שנה אפילו אם תמנה כל שנות קהת שהיה מירדמי מצרים וכל שנות עמרם בנו והפ' שנה של משה רבינו בן בנו שהיו לו באותה שנה שיצאו ממצרים כ"ש כשתוציא מהם השנים שנשארו לכל אחד מהם אחר לידת בנו שהם נכללים בשנות הבן והיה צ"ל שתוציא גם השני' שחי קהת קודם רדתו למצרי' שהם קרוב לז' שנה ולא ידעתי למה לא הזכירם.

רא"ם שם פסוק טו. ולא תראה את כל אלה. דאל"כ מה ענין הבשורה הזאת אצל גזרת הגלות ומאי ואתה. והרמב"ן ז"ל טען ואמר ואינו נכון כפי פירושו שאמר כי גר יהיה זרעך משיהיה לך זרע ומשנולד יצחק נאמר בו ויגר אברהם בארץ פלשתים ויגר יצחק בגרר א"כ גם הוא בכלל הגזרה. ואשר הביאו לטעון הטענה הזאת אינו אלא מפני שחשב שפי' ולא תראה את כל אלה שב גם על גזרת הגרות ואין הדבר כן שהרי בב"ר אמרו בהדיא משם רבי אחא א"ל אברהם להב"ה אף אני עמהם בשעבוד אמ' לו ואתה תבוא אל אבותיך בשלום שפי' שלא תראה השעבוד שהוא מה ששאל עליו אם יהיה עמהם בשעבוד לא הגרות כי גם הוא בגזרת הגרות עמהם אבל פי' ולא תראה את כל אלה בהכרח הוא שיפורש על ועבדום וענו אותם לא על הגרות ומן התימה ממנו איך לא השגיח לראות מה שכתב רש"י ז"ל על בארץ לא להם ולא נאמר בארץ מצרים אלא לא להם ומשנולד יצחק ויגר אברם ויצחק ויגר בגרר ויעקב גר בארץ חם לגור בארץ באנו דמשמע שהוא סובר שאברהם ג"כ בכלל גזרת הנרות היה וכן מה שכתב בפסוק ומושב בני יש' אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה שכתב משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך ול' שנה היו משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק וכתב אח"כ שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפילו חברון אשר גר שם אברהם ויצחק ואומר את ארץ מגוריהם אשר גרו בה שמזה משמ' שגם אברה' בכלל הגזרה היה ומה שאמר כפי פירושו שאמר כי גר יהיה זרעך משיהיה לך זרע אין זה פירושו אלא ממדרש של ב"ר שאמרו כי גר יהיה זרעך משיראה לך זרע:

16) תורה אור עד עמוד א. ולכך לא ניתנה תורה עדיין בימי אברהם כי בימי אברהם עדיין לא נתברר ונזדכך חומריות העולם להיות המשכת אוא"ס ב"ה ע"י מעשה המצות גשמיות שנלקחו מתחת ממשלת קליפת נוגה. ולא היו יכולין לקבל הארת א"ס ב"ה להיות נק' עליהם שם מצות עד אחר יציאת מצרים שמצרים הוא כור הברזל כמו מצרף לכסף וכור לזהב והיינו כדי להיות הגו סיגים מכסף שהכור הוא המפריד הסיגים דהיינו שלא יהיה תערובת פסולת בכסף וזהב. וכך הוא מצרים כור הברזל שזיכך את ישראל ע"י קושי השעבוד בחומר ובלבנים להיות נפרד הרע מן הטוב ויתפרדו כל פועלי און שע"י שהרע עושה פעולות רעות הוא כלה ונאבד כמ"ש חצי אכלה וגו' חיצו כלים כו'. וכמשל עלוקה שכאשר מוצצת דם האדם מיד מתה. וכאשר נזדככו ישראל נזדכך ג"כ

העולם וגשמיותו וחומריותו כי כל העולם תלוי בישראל וכמ"ש גם את העולם נתן בלבם. ואזי נתבררו ג"כ מצות מעשיות להיות נק' בשם מצות שבהם וע"י תהיינה המשכת אוא"ס ב"ה גם באכילת קרבנות והקרבנות מנחה סלת שמצומח הוא אשה ריח ניחוח לה' (ואף שגם האבות הקריבו ג"כ קרבנות מ"מ לא הקריבו אלא עולות ולא זבחים הנאכלים ולא מנחות שמצומח). ועם כל הנ"ל יובנו כמה קושיות המבוארים בספרים כגון למה נשא יעקב ב' אחיות ועמרם נשא דודתו. וכמו שהיה מצרים כור הברזל להיות ע"י זה מתן תורה כך גלות אדום הוא כור הברזל להיות ע"י ימות המשיח. שהרי המצות אינן בטלות לימות המשיח לכולי עלמא והמצות יזדככו יותר בבחי' פנימיות וכמ"ש ומלאה הארץ דעה. וכן בפרט כל אדם היסורים שלו לזכך מצותיו אשר יעשה אותם האדם שיהיו מתוקנים להיות עולה ונכלל באור אין סוף ב"ה.

(17) לך לך טו ז. ויאמר אליו אגני יהנה אשך הוצאתיך מאור פשלים לתת לך את-הארץ הזאת לרשתה:

(19) וארא ח ית. והפליתי ביום ההוא את-הארץ גשן אשך עמי עמד עליה לבלתי הנות-שם ערב למען תלע פי אגני יהנה בקרב הארץ:

שם ט כו. רק בארץ גשן אשר-שם בני ישראל לא הנה בקד:

פרשת בא יב לו. ויסעו בני-ישראל מרעמסס ספטה בשש-מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף:

(20) רש"י לך לך טו יג ד"ה כי גר יהיה זרעך. משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה כיצד? יצחק בן ששים שנה קשנולד יעקב, ויעקב קשירד למצרים אמר ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, הרי ק"צ, ובמצרים היו מאתיים ועשר כמנן רד"ו, הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר במצרים היו ארבע מאות, הרי קהת מירדי מצרים הנה, צא ונחשב שנותיו של קהת ושל עמרם ושמונים של משה שהיה קשירד ושל ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחיי קהת אחר לדת עמרם ושחיי עמרם אחר לדת משה:

מקץ מב ב. ויאמר הנה שמעתי פי יששכר במצרים רדו-שמה ושברו-לנו משם ונתנה ולא נמות:

רש"י ד"ה רדו שמה. ולא אמר לנו, רמז למאיתים ועשר שנים שנסתעבדו למצרים כמנן רד"ו:

פרשת בא יב מ. ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה:

(21) יהושע יא טז. ויקח יהושע את-כל-הארץ הזאת הקר ואת-כל-הנגב ואת כל-הארץ הגשן ואת-השפלה ואת-הערבה ואת-הר ישראל ושללה:

רד"ק שם. ארץ הגשן. אין זה גושן של מצרים ובדרש אומר כי היה גשן של ארץ מצרים והיא נבלעת בתוך ערי ישראל כמו שאמר ויעל לקראת אביו גושנה מלמד שהיא בעלייה כלפי ארץ ישראל ובזכות שהלך יהודה בשליחות אביו להורות לפניו זכה שיהיה לחלקו ארץ גשן שהיא טובה:

פרשתינו מו כט. ויאמר יוסף מרפכתו ויעל לקראת-ישראל אביו גשנה ויקרא אליו ויפל על-צוואריו ויבך על-צווארו עוד:

דעת זקנים לבעה"ת. ויעל לקראת ישראל. פי עליה היתה לו על שהלך לקראת אביו לכבודו. ד"א לכך נאמר ויעל לפי שארץ גשן גבוה מארץ מצרים לפי שהיא עומדת בגבול ארץ ישראל שנאמר גשן וחולון וגילה. ולפי שהלך יהודה בשביל אביו אצל יוסף להורות לפניו גשנה זכה ונפלה בחלקו וגשן נתן פרעה לשרה אמנו ולכך בחרו בה ישראל ונפלה בחלקם ולא ערערו בה מצרים:

(23) יהושע טו כא. ויהיו הערים מקצה למטה בני-יהודה אל-גבול אדום כנגבה קבצאל ועדר וגור:

שם פסוק נא. ונשן וחלן וגלה ערים אשת-עשרה וסצריהן:

(24) פרקי דר"א פרק כו. ר' יהושע בן קרחא אומר, (שרה היתה אשת פרעה) מאהבתו אותה [פרעה], כתב לה בשטר כתובתה כל ממונו בין כסף בין זהב בין עבדים וקרקעות וכתב לה את ארץ גושן לאחוזת לפיכך ישבו בני ישראל בארץ גושן בארץ שרה אמם וכתב לה את הגר בתו מפלגשו שפחה ומניין שהייתה הגר בתו של פרעה מפלגשו שנאמר ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר והשכים פרעה בבקר ונבהל שלא קרב אליה ושלה וקרא לאברהם ואמר לו הרי אשתך שרי לפניך וכל שטר כתובתה עמה קח ולך ואל תעמוד בארץ הזאת שנאמר ועתה הנה אשתך קח ולך ויצו עליו פרעה אנשים מעבור אברהם לבא אל ארץ

כנען גר בארץ פלשתים להנפש שם והלך והכל צפוי לפני הב"ה ושלה אבימלך ויקח את שרה, סבור להעמיד ממנה בנים, שנאמר וישלח אבימלך ויקח את שרה.

רד"ל שם. ראה בסוף.

מדרש הגדול פרשתינו מו לד. ואמרתם אנשי מקנה. ביקש יוסף לאחיו אריץ גשן כדי שלא יתערבו עם המצרים. ומפני שהוא מקום מקנה. ועוד שהיא ירושת אימן שרה שכבר נתנה לה פרעה בשעה שלקחה וכתבה לה בכתב עולם. לכך נאמ' ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך (מה). כי תועבת מצרים כל רעה צאן. לפי שהיו המצרים עובדין מזל טלה והיו עובדין את הבהמה לכך היו מרחיקין את הרועים (מט).

שם מו יא. ולמה שלא למהר יבקשו לצאת ויאמרו להן תושבים אתם תנו שכר ישיבתכם לכך נאמ' ויתן להם אחזה. שהיא ירושתן מאימן שרה.

25) פרשת דרכים דרוש ט. במדרש (ב"ר פרשה נח סימן ז): "גר ותושב אנכי עמכם" (בראשית כג, ד). **אם תרצו הריני גר, ואם לאו הריני תושב ואטלנה מן הדין, שפך אומר לי הקדוש ברוך הוא (שם יב, ז):** "לזרעה אתן את הארץ" וגומר. **עד כאן.**

בהנחל עליון ארץ זבת חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות, מחזקת היא בידנו מימי קדם, שמשעה שאמר השם לאברהם (בראשית טו, יח): "לזרעה נתתי את הארץ", זכה בה אברהם. והכי אמרינו בפרק המוכר פרות (ב"ב ק ע"א): פניא. הלך בה לארפה ולרחבה — קנה מקום הלוכו. דברי רבי אליעזר. ואמרינו: מאי טעמא דרבי אליעזר? דכתיב (בראשית יג, יז): "קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה, כי לך אתננה". הרי שהצד השם להקנות הארץ לאברהם בקנינים דנהיגי בין אדם לחברו, וכינון שקנאה בחזקה זו זכה בה אברהם ונעשת שולו.

גם בבראשית רבה פרשת לך לך (פרשה לט סימן כד) אמרינו: "ניבן שם מזבח ליני" (בראשית יב, ז). אומר רבי אלעזר: שלשה מזבחות בנה וכו', ואחד לקנינה. ופרש מהר"ש יפה: ואחד לקנינה — פרוש לזכות שיהיה לו קנין בארץ. והוא אותו שבנה באלוני ממרא כשאמר לו "קום התהלך בארץ". ואמאי כרבי אליעזר, דילף מנה בפרק המוכר פרות: הלך בה לארפה ולרחבה — קנה מקום הלוכו. ואפלו לרבנן איכא לאוקמי דהכא בשביל של פרמים עסקינו, דככי האי גונא מדוד רבנן דקנה

בהלוך, כדאימא התם. עד כאן. הרי בקניני דקנה אברהם ארץ פנעו בקנינים דנהיגי בין אדם לחברו.

ואף על גב דלא זכה בה עד דור רביעי, וכדכתיב (שם טו, טז): "נדור רביעי ישובו הנה", כבר כתב מהר"ש יפה בבראשית רבה סדר לך לך (פרשה מא סימן יג) דאברהם זכה בה מיד מעכשו ולרעו. כאמרם (כתובות פב ע"א): משה וקני מעכשו ולאחר שלשים יום דקנה. ועל פרחין לומר פן, שהרי מסוגיא הנזכרת מוכח, דמאי דקאמר לה רחמנא 'קום התהלך בארץ' מטעם חזקה נגעו בה, ואם אמרת דלא זכה בה אברהם מאותה שעה — לא מהניא לה חזקה, דהא קימא לן: האומר משה וקני או חזק וקני לאחר שלשים יום — לא קנה, משום דכי מטי יום שלשים פלטה לה משיכתו וחזקתו. ודוקא בכסף או בשטר מהני לאחר שלשים יום, משום דהנה קנינים קימי בעדנא דחל שעת הקנינה, אבל משיכה או חזקה לא מהני לאחר זמן, וכמבאר בדברי הראשונים ז"ל. ואם פן, על פרחין לומר דאברהם דקנה הארץ בחזקה — מאותה שעה זכה בה.

והכי מוכח ממאי דאמרינו בפרק רביעי דעבודה זרה (נג ע"ב): אומר רב יהודה אומר רב: ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה, ובא גוי והשתחוה לה — אסרה. מנלן דאסרה? אומר רבי אלעזר: מתחלתה של ארץ ישראל, דאמר רחמנא (דברים יב, ג): "ואשריהם תשרפון באש". מפדי ירשה היא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ופרש רש"י: "ואשריהם תשרפון". אלמא אילנות נמי אסירי. ומפדי הארץ וכל המהביר לה ירשה היא לישראל מאבותיהם, שהרי נאמר לאברהם: "פי לך אתננה", וגוים שבאו אחר כך לא יכלו לאסרו בהשתחוואה. עד כאן. הרי מוכח מהכא, דמשעה שנתנה השם לאברהם זכה בה הוא ורעו אחריו, אף קדם שנקנסו לארץ ישראל זכו מפת ירשה, ומשום הכי מן הדין לא היו האשרות אסורות, משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ונה מבאר נמי במאמר הפונה קדים. וכבר הביא רש"י אגדה זו בפרוש התורה, והקשה הרא"ם ז"ל, דרש"י כתב בפרשת לך לך גבי "ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט" (בראשית יג, ז), שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים: נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל. והכתוב אומר (שם): "והקנעני והפרזי אז בארץ", ולא זכה בה אברהם עדיו. עד כאן. משמע, שכל זמן שהקנעני בארץ אינו זוכה בה לטל אותה מן הדין. ומרז, דשגני התם, שבאותה שעה לא היה לו זרע, והשם אומר לו "לזרעה אתן", וכל זמן שלא היה לו זרע — הקנעני

והפרזי היושב בה מתחלטה זוכה בה יותר מאברהם שרוצה לזכות בה עתה מלפניו. אבל עכשיו שפבר נולד לו זרע וכבר זכה בה, אף על פי שהכנעני והפרזי קינם יכול לטול אותה מהדין. ומכל מקום לא נחה דעתו של הרב בתרוצו זה, וכתב דמלשון בראשית רבה דגבי 'והכנעני והפרזי' לא משמע כן. עד כאן דבריו. והדין עמו במה שלא נחה דעתו בתרוצו, משום דבבבאשית רבה (פרשה מא סימן ו) אמרינן: אמר להם הקדוש ברוך הוא: כה אמרתי לו: "לזרעה נתתי את הארץ הזאת". אימתי? לכשייתעקרו שבועה עממין מתוכה. "והכנעני והפרזי אז ישב בארץ" — עד עכשיו מתבקש להם זכות בארץ. עד כאן. משמע, דעקר הדבר תלוי במה שיעקרו שבועה עממין מתוכה. ואם כן הדרא קשין לדוקתין, דהכי קאמר אברהם: ואם לאו הריני תושב ואטלנה מהדין, ונהלא כל זמן שלא נעקרו שבועה עממין לא זכה עדיו בארץ ישראל. והרא"ם לא תרץ כלום לקשיתו, ומבר"ש יפה נדחק הרבה בזה, יעני שם.

ולי נראה, דזה יובן עם מאי דאמרינן בפרק קמא דראש השנה (יג ע"א): בעו מנה חבריא מרב פהנא: עמר שהקריבו ישראל בכניסתם לארץ מהיכן הקריבוהו? אם תאמר דעיל שלישי בנד נכרי, 'קצירכם' אמר רחמנא (ויקרא כג, י) ולא קציר נכרי. אלא דלא עיל שלישי בנד נכרי. עד כאן. והתוספות הקשו שם: 'קצירכם' אמר רחמנא ולא קציר נכרי. ואף על גב דירשה היא להם מאבותיהם, כדאימא בעבודה זרה, דאמר רחמנא: "ונאשריהם תשרפון באש", מכדי ירשה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מכל מקום יש להם במה שזרע. ומכל מקום דנק התי שפיר, משום אשרות שמדורות ראשונים. עד כאן. והנה סיום דברי התוספות הללו, שכתבו: ומכל מקום דנק התי שפיר משום אשרות שמדורות ראשונים, הם סתומים ונתומים. דמלבד שהדברים מצד עצמם אין להם מוכן, גם עם מה שחלקו בין קרקע עצמו למה שזרע בו אין לדברים הללו קשר כלל. דהתם בגמרא הכי אמרינן: ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה, ובא גוי והשתחוה לה — אסרה. מדאמר רחמנא: "ונאשריהם תשרפון באש". מכדי ירשה היא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואי משום הנה דמעקרא. ופרש רש"י: ואי משום אשרות דמעקרא היו, קדם שנתנו לאברהם. בבטולא בעלמא סגי להו. ופרש רש"י: מכדי עבודה זרה של נכרי בבטול סגי לה, וקומא לן: נכרי מבטל עבודה זרה על פרחו, ליכפינהו לנכרים דליבטלינהו. אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודה זרה, וכי אתי גוי ופלח לה — שליחותיהו עבד, הלכך הווא עבודה זרה של ישראל ואינה בטלה עולמית. עד

כאן. ואם כן, מה היא פונת התוספות במה שכתבו ומכל מקום דנק התי שפיר וכו'.

והנראה אצלי הוא, דעקר הגרסא היא: ומכל מקום דתי התי שפיר וכו'. והפונה: שהקשה להם, דלפי מה שתרצו דמכל מקום יש לו במה שזרע, היכי ילף התי דישאל שזקף לבנה להשתחוות לה ובא גוי והשתחוה לה דאסרה מדאמר רחמנא "ונאשריהם תשרפון באש", מכדי ירשה היא להם מאבותיהם? אימא דמאי דאסר רחמנא הוא משום דיש לגוי במה שזרע, ואם זה נטע אילו ועבדו — אסרו לפי שהוא שלו. דומיא דעמר, דאם הביא שלישי בנד גוי קרינן בה קציר גוים. והנה לפי האמת לא קשיא כלל, דבמה שתרצו לקשיא האחרת ואי משום הנה דמעקרא, שתרצו בבטולא בעלמא סגי להו, אדחיא נמי קשיא זו. דאם היינו מקשים לו דהא גוי יש לו במה שזרע, אפתי הנה מתרץ בבטולא בעלמא סגי להו. והקשיא אינה אלא למקשה, שהקשה ואימא משום הנה דמעקרא, אמאי לא הקשה ואימא משום דיש לגוי במה שזרע? לזה תרצו: ומכל מקום דתי התי שפיר משום אשרות שמדורות ראשונים. כלומר, מה שרצה הפשטן ללמד הדין משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כבר דחה ראיה זו שפיר משום אשרות שמדורות ראשונים. ואין הכי נמי שהיה יכול לדחות ראיה זו משום דיש לגוי במה שזרע, אלא דבמה שתרצו בבטולא בעלמא סגי להו נדחה נמי הדחה האחרת דיש לגוי במה שזרע. זה נראה לי בכונת דברי התוספות.

נמצאנו למדין מדברי התוספות, דגוף הארץ נתנה לאברהם מאותה שעה, וזכו בה ישראל אף קדם שיעקרו שבועה עממין, משום דירשה היא להם מאבותיהם, אף אף על פי כן יש לגוי במה שזרע, שהשאר להם השם זכות שזרעו עד שיעקרו ממנה שבועה עממין. ובזה אתו כל דברי רש"י כפשטן. דבפרשת לך לך, שהיו רועיו של לוט מרעים בהמתם בשדות אחרים והיו סבורים לומר דאין לגוי במה שזרע משעה שנתנה הארץ לאברהם, משום הכי כנה אותם הפתוב ואמר: "והכנעני והפרזי אז בארץ", כלומר, דכל זמן שלא נעקרו השבועה עממין יש לגוי במה שזרע, ואם כן מה שהיו מרעים רועי לוט בהמתם בשדות אחרים גזל הוא בידם. אף גבי אברהם שרצה לזכות בקרקע לאחזת קבר, שפיר קאמר: הריני תושב ואטלנה מן הדין, משום דמשעה שנתנה לו זכה בה.

וראיה לזה דמאותה שעה זכה בה אברהם בעקר הקרקע, מדאמרינן בפרק המוכר פרות (ב"ב ק ע"א): תניא. הלך בה לארפה ולרחבה — קנה מקום הלוכו. מאי טעמא? דקתיב (בראשית יז, יג): "קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה, כי לך אתננה". עד כאן. הרי דסבירא לה, דמאי

דקאָמער לה רחמנא לאַברקאָם 'קיום התהלך באַרץ' — מטעם חזקה נגדו כה, דַקְתַּבְנָא לעיל. ואם כן, אַבְרָהָם דַקְנָה בחזקה, על פְּרָחִין לומר דְּמֵאוּתָהּ שַׁעָה זָכָה כֵּה. וְהָכִי אַמְרִינוּ בירושלמי פֶּרֶק שְׁנֵי דְחֵלָה (הלכה א), עֵלָה דְּמִתְנִיתִין דְּפֵרוֹת חוּצָה לְאַרְצָא שְׁנֹכְנְסוּ לְאַרְצָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר וְרַבִּי עֲקִיבָא מְחִיב, וְאַמְרִינוּ: מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? "מִלְּהָם הָאֲרִי" (במדבר טו, יט) — וְלֹא לְהָם שֶׁל חוּצָה לְאַרְצָא. מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא? "אַל הָאֲרִי אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה" (שם שם, יח) — שָׁמָּה אִתְּם סִבִּין בֵּין בְּפֵרוֹת הָאֲרִי בֵּין בְּפֵרוֹת חוּצָה לְאַרְצָא. וְאַמְרִינוּ, דְּהַשִּׁיב רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִי אִתָּה מוֹדָה לִי בְּשַׁעָה שְׁנֹכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא וּמִצָּאוּ בְּצֻקוֹת וּקְמַחִין שְׁהוּ סִבִּין בְּחֵלָה? וְלֹא גְדוּלֵי פְטוֹר נִינְהוּ?! וְאַמְרִי רַבִּי יוֹסִי: תְּמַהֲנִי אִידָּהּ רַבִּי עֲקִיבָא מוֹתִיב אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. תְּמָן עַד שְׁלֹא נִכְנְסוּ לָהּ לְמִפְרַע יְרֵשׁוּ, דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: 'לְזַרְעָה אֶתְּן' אִין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא 'לְזַרְעָה נִתְמַל' — כְּבַר נִתְמַל. וְאַמְרִינוּ תוּ הָתֵם, דְּאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדָה לְרַבִּי עֲקִיבָא בְּבִצְקוֹת וּקְמַחִין שְׁמִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל בְּכִנְיֻסְתָּם לְאַרְצָא, שְׁהַפֵּל הוֹלֵךְ אַחַר הַקְרִימָה. עַד כָּאן. הֲרִי דְסִבִּיָּא לָהּ דִּישְׂרָאֵל זָכוּ בְּאַרְצָא מִשַׁעָה שְׁנִתְנָה הָאֲרִי לְאַבְרָהָם.

וְכִי תִימָא: לִפִּי מַה שְׁכַתְּבִנוּ בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת, דְּאִי דְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל מְחֻזְקָתָהּ הִיא מְאַבּוּתִיָּהּ מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְגוּי בְּמַה שְׁזַרְעוּ, אִם כֵּן מַה תְּמַהֲנִי רַבִּי יוֹסִי עַל רַבִּי עֲקִיבָא מִטַּעְמָא דְעַד שְׁלֹא נִכְנְסוּ יְרֵשׁוּ, מִכָּל מְקוֹם אֶפְתִּי יֵשׁ לְגוּי בְּמַה שְׁזַרְעוּ. הָא לֹא קוּשִׁיא כְּלָל, מִשּׁוּם דְּגַבִּי חֵלָה לֹא אֶכְפַּת לָן אִם הִיא שֶׁל גוֹי אוֹ לֹא, דְּהָא תְּנִין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי דְחֵלָה (מִשְׁנָה ה): גוֹי שְׁנַתֵּן מִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, עַד שְׁלֹא גִלְגַּל חֵיב, וּמִשְׁגִּלְגַּל פְּטוֹר. הֲרִי שְׁאִיף שְׁהַקְמַח הִיא שֶׁל גוֹי, מֵאַחַר שְׁבָא לְיִשְׂרָאֵל קִדְּם גִּלְגוּל — חֵיבָת. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר פְּרוֹת חוּצָה לְאַרְצָא שְׁבָאוּ לְאַרְצָא אִי שְׁהִנָּה הַגִּלְגוּל בְּאַרְצָא, מֵאַחַר שְׁהִיוּ גְדוּלֵי פְטוֹר, דְּהִינּוּ שְׁנֹזְרֵעוּ בְּחוּצָה לְאַרְצָא. וְעַל זֶה הַשִּׁיב לּוֹ רַבִּי עֲקִיבָא מְקַמְחִין שְׁמִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל בְּכִנְיֻסְתָּם לְאַרְצָא שְׁחִיבִין אִי דְהוּ גְדוּלֵי פְטוֹר, שְׁהִי כְּשֹׁנְזֵרֵעוּ עֲדִין לֹא זָכוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא, וְאִם כֵּן חֲשִׁיבִי גְדוּלֵי פְטוֹר, וְאֶפְלוּ הָכִי חֵיבִים בְּחֵלָה מֵאַחַר שְׁהַגִּלְגוּל אוֹ קְרוּם פְּנִים — לְמַר כְּדָאִית לָהּ וּלְמַר כְּדָאִית לָהּ — הִנֵּה לְאַחַר שְׁבָאוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא, וְאִם כֵּן הוּי כְּמוֹ פְרוֹת חוּצָה לְאַרְצָא שְׁבָאוּ לְאַרְצָא. וְעַל זֶה תְּמַהֲנִי רַבִּי יוֹסִי וְאַמְרִי, דְלֹא דְמִי גִלְגוּל, מִשּׁוּם דְּהָתֵם לֹא חֲשִׁיבִי גְדוּלֵי פְטוֹר מִשּׁוּם דְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל מְחֻזְקָתָהּ הִיא כְּבִיד יִשְׂרָאֵל, דִּירְשָׁה הִיא לְהָם מְאַבּוּתִיָּהּ, וְהִי זֶה כְּגוּי שְׁנַתֵּן מִתְּנָה קְמַח לְיִשְׂרָאֵל וְגִלְגַּלָּהּ יִשְׂרָאֵל דְחֵיבָתָהּ בְּחֵלָה.

וְהָא דְכַתֵּב הַרְבֵּי"ם בְּפֶרֶק עֲשִׂירִי מִהַלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי (דִּין ט): מַה שְׁנַטְעוּ כְּנַעֲנִים עַד שְׁלֹא כָּאוּ אַבּוּתִינוּ —

פְטוֹר, עַל פְּרָחִין לֹא מִשּׁוּם דְקִדְּם שְׁבָאוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא לֹא זָכוּ כֵּה, דְּהָא טַעַם זֶה אִינוּ מַעֲלָה וּמוֹרִיד כְּלָל, דְּהָא קְרִימָא לָן (קִידוּשִׁין לֹט ע"א) דְעֵרְלָה בְּחוּצָה לְאַרְצָא הִלְכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי, וְגַבִּי עֵרְלָה אִין חֵלּוּק בֵּין נְטֵעָה גוֹי לְנְטֵעָה יִשְׂרָאֵל, וְכַמְבָּאֵר. וְאִם כֵּן, אִי דְנִימָא דִישְׂרָאֵל קִדְּם כְּנִיּוּסְתָם לְאַרְצָא לֹא זָכוּ כֵּה וְכַחוּצָה לְאַרְצָא חֲשִׁיבָא, מִכָּל מְקוֹם מַה שְׁנַטְעוּ כְּנַעֲנִים עַד שְׁלֹא כָּאוּ אַבּוּתִינוּ לְאַרְצָא אִמָּאִי פְטוֹר? וְכִי גֵרַע מִמָּה שְׁנַטְעוּ גוֹי בְּחוּצָה לְאַרְצָא דְאָסוּר מִהַלְכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי?! אֲלֵא וְדָאִי דְהָתֵם טַעְמָא אַחֲרֵינוּ אִיכָּא, דְכְּתִיב (ויקרא יט, כג): "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֲרִי וְנִטְעַתֶּם", וְגִזְרַת הַכְּתוּב הִיא שְׁתַּהֲא הַנְטִיעָה אַחַר הַבִּיָּאָה, וְכַדָּאִיתָא בְּתוֹרַת כְּהִנָּים וּבִירוּשְׁלַמִּי יַעֲזִין שָׁם.

בְּאִפּוּ שְׁלִמְדִינוּ, שְׁיִשְׂרָאֵל קִדְּם שְׁנֹכְנְסוּ לְאַרְצָא זָכוּ כֵּה מִשּׁוּם דִּירְשָׁה הִיא לְהָם מְאַבּוּתִיָּהּ. וְהָכִי אַמְרִינוּ בְּפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דף קיט ע"א), דְּבָנוֹת צְלָפְחָד נָטְלוּ חֵלֶק אֲבִיהֶן שְׁהִיָּה כְּכּוֹר וְהִיָּה לוֹ שְׁנֵי חֵלְקִים בְּנִכְסֵי חֶפֶר. וְהַקְשׁוּ: וְאַמָּאִי? רַאֲוִי הוּא, וְאִין הַכְּכּוֹר נָטְלָה בְּרַאֲוִי כְּבַחְזָקָה. וְתַרְצּוּ: אֲרִי יִשְׂרָאֵל מְחֻזְקָתָהּ הִיא. וְהַקְשׁוּ מִדְּתַנָּא: שְׁמַעוֹן הַשְּׁקִמוּנִי אוֹמֵר: יוֹדַע הִיָּה מִשָּׁה רַבְּנּוּ שְׁבָנוֹת צְלָפְחָד יוֹרְשׁוֹת הֵן, אֲכַל לֹא הִיָּה יוֹדַע אִם נוֹטְלוֹת חֵלֶק בְּכּוֹרָה אִם לֹא. וְאִי סִלְקָא דְעַתָּה אֲרִי יִשְׂרָאֵל מְחֻזְקָתָהּ הִיא, מֵאִי קָא מְסַפְקָא לָהּ? הִיא גּוֹפֵה קָא מְסַפְקָא לָהּ, דְכְּתִיב (שמות ו, ח): "וְנִתְמַל אֶתָּה לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי יי", יְרֵשָׁה הִיא לְכֶם מְאַבּוּתִיָּהּ, אוֹ דְלִמָּא שְׁמוֹרִישִׁים וְאִינָם יוֹרְשִׁים. וּפְשֻׁטוּ לָהּ תְּרוּנְהוּ: יְרֵשָׁה הִיא לְכֶם מְאַבּוּתִיָּהּ, וּמוֹרִישִׁים וְאִינָם יוֹרְשִׁים. עַד כָּאן. וּפְרַשׁ רַבִּי שְׁבָ"ם, דְּמֵאִי דְפְשִׁטָא לְהוּ דִּירְשָׁה הִיא לְכֶם מְאַבּוּתִיָּהּ הִינוּ מְדַקְאָמַר רַחֲמֵנָא לְמִשְׁחָה (במדבר כו, ז): "וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן", וְאַמְרִינוּ: זוֹ חֵלֶק בְּכּוֹרָה, שְׁמַעַת מִנָּה דְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל מְחֻזְקָתָהּ הִיא מִשּׁוּם דִּירְשָׁה הִיא לְהָם מְאַבּוּתִיָּהּ. עַד כָּאן.

וּמַה שְׁקוּשָׁה לָזֶה מֵאוּתָהּ שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי דְקִדְוּשִׁין (סא ע"ב ד"ה אִי לֹא כְתַב אֲרִי כְנַעֲנִין), שְׁהַקְשׁוּ: וְקוּשָׁה, דְהִיכִי תַסַּק אֲדַעֲתִין שְׁלֹא יִטְלוּ כְּלָל בְּאַרְצָא כְּנַעֲנִין כִּינּוּ שְׁסִיעוּ כְּכַבוּשׁ כְּמוֹ אַחֲרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְסִלְקָא דְעַתָּה אֲמִינָא, כִּינּוּ שְׁהַקְשָׁה אֲרִי כְנַעֲנִין לְשַׁאֲרֵי שְׁבָטִים, שְׁהִי מֵאוּתָהּ שַׁעָה שְׁשַׁאֲלוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רַאוּבֵן אֲרִי גִלְעָד נַעֲשׂוּ כְּמִי שְׁסִלְקוּ עֲצָמָן מִלְּחֵלֶק בְּאַרְצָא כְּנַעֲנִין וְכוּ'. עַד כָּאן. וְאִי אִיתָא דְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל מְחֻזְקָתָהּ הִיא, נְהִי דְסִלְקוּ עֲצָמָן, הָא לֹא מְהִינִי? וְכַדְתַּנָּא בְּרִישׁ הַכּוּתָב (כתובות פג ע"א): הָאוּמֵר לְחַבְרוֹ דִּין וְדַבְרִים אִין לִי עַל שְׁדָה זוֹ וְנִדִי מְסַלְקַת הַיְמָנָה — לֹא אָמַר כְּלוּם. עַד כָּאן. וּפְרַשׁ רַבִּי שְׁ"י, דְמְרִיר כְּשִׁדָּה שְׁלֵשׁ שְׁתַּפִּין, דְלֹא מְהַנּוּ לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ, דְלִשׁוֹן סְלוּק לְמַה שְׁכַּבְּרִי זָכָה לֹא מְהִינִי. כְּבַר עֲמֵד עַל חֻקִּיהָ הִלְזוּ מְהִרִימִי"ט שָׁם בְּחִדּוּשֵׁי, וְעִין בְּדִרְשׁוֹתָיו פְּרִשְׁתָּ מִטּוֹת

דרוש שני, יענין שם. הקלל העולה, דלכלי עלמא יתד היא
שלא תמוט דארץ ישראל מחזקת היא ביד ישראל,
דירשה היא להם מאבותיהם. וענין מה שפתי בדרך
הערבה (דרוש כב), ומצאת פי תדרשנו.

לקוטי שיחות חלק ה עמוד 328. מיר געפינען בכמה
נבואות, אז בשעת דער אויבערשטער האָט געהייסן אַ
נביא צו זאָגן אַ געוויסע נבואה, האָט ער אים דערביי
געהייסן טאָן פאַרשידענע פעולות אין גשמיות, מתאים
להנבואה. אזוי ווי דער אויבער- שטער האָט געהייסן
יחזקאל הנביא ער זאָל זיך לייגן על צדו השמאלי, על
צדו הימני, מאכן כלי גולה, מתאים צו דער נבואה וועגן
דעם גלות. ולכך אורה, צוליב וואָס האָט מען געדארפט
פאַרבינדן די נבואה מיט אַ פעולה גשמית? שטייט דער
ביאור אויף דעם ", אז אַ נבואה (מצד עצמה) קען
פאַרבייבן בלויז אין רוחניות, און ניט אַראָפּקומען
בגשמיות. די פעולה גש- מית האָט אַרויסגענומען די
נבואה פון רוחניות, און אַראָפּגענידערט און פאַרבונדן
איר מיט גשמיות. וואָס דאָס פאַרזיכערט, אז ווען עס
וועט קומען די צייט, וועט די נבואה נתקיים ווערן
בגשמיות. און וויבאלד אז די פעולה גשמית איז נאָר
בכדי צו פאַרבינדן די נבואה מיטן עולם הזה הגשמי, איז
געווען מספיק אויך אַ פעולה וואָס זי איז בלויז אַ דוגמא
אויף דער נבואה. אזוי ווי די כלי גולה" וואָס יחזקאל
האָט גענומען, וואָס זיי זיינען געווען נאָר אַ דוגמא אויף
גלות, וואָרום (א) דער גלות איז דאָך געקומען ערשט
מיט יאָרן שפּעטער, (ב) יחזקאל האָט גע- נומען די כלי
גולה" מתוך שלום ושלוה וכו'. ועד"ז איז אויך בנוגע
מעשה אבות סימן לבנים: אמת טאַקע, אז בכדי די מעשה
אבות זאָלן זיין אַ נתינת כח לבנים, האָבן זיי געדארפט
געטאָן ווערן בגשמיות, דאָך האָט אין דעם מספיק געווען
אַ דוגמא בלבד. אזוי ווי דער ציווי הקב"ה צו אברהם'
קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה", וואָס דאָס איז
געווען דער נתינת כח אויף (בשעת עס וועט קומען די
צייט) כיבוש ארץ ישראל, כאָטש אז דער התהלך בארץ
גוי" איז ניט געווען קיין כיבוש בפועל ז", מער ניט ווי אַ
דוגמא אויף כיבוש.

לעיל עמוד 204. וי"ל ובהקדים נאָך אַ שינוי וואָס
מגעפינט צווישן אַ לשון רש"י און לשון המדרש: אויף
דעם פסוק ביי ברית בין הבתרים ביום ההוא כרת ה' את
אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת",
שטייט אין מדרש מאמרו של הקב"ה מעשה שנאמר
לזרעך נתתי, אתן את הארץ הזאת אין כתיב כאן אלא
נתתי את הארץ הזאת", אָבער רש"י בפירושו אויף

לזרעך נתתי" פארטייטשט: אמירתו של הקב"ה כאילו
היא עשויל". לפ"ז קומט אויס, אז לדעת המדרש איז ביי
ברית בין הבתרים שוין געווען די מעשה" הנתינה דורך
אמירת הקב"ה, און ס'איז דאן נקנה געוואָרן צו אברהם
ולזרעו אחריו גאַנץ ארץ ישראל [וואָס דאָס איז אויך
מתאים מיט דעם מאמר הירושלמי אַז לזרעך נתתי" איז
ניט אַ הבטחה, נאָר כבר נתתי" – עס באַלאַנגט צו די
אידן נאָך איידער זיי זיינען אריין אין א"י; און אזוי אויך
- מיט דעם וואָס די גמרא זאגט להלכה אז ארץ ישראל
מוחזקת היא", ירושה היא לכם מאבותיכם"]". משא"כ
לויט רש"י האָט אמירת הקב"ה ניט אויפגעטאָן די
מעשה" הנתינה בפועל ממש, אז א"י זאָל פון דעמאלט
אַן באַלאַנגען צו אידן; ס'איז נאָר אַז (אמירתו של
הקב"ה) כאילו היא עשויל. אָבער אויך מצד דעם איז
מתאים (אפילו בפשוטו של מקרא) צו זאָגן דעם לשון
לזרעך נתתי". דאָרף מען פאַרשטיין: וויבאלד אַז מ'זאגט
לדעת המדרש (וההלכה) אז אמירתו של הקב"ה פועלת
אויף גוף הארץ, אז עס איז נקנה געוואָרן צו אברהם
וזרעו אחריו, פארוואס זאל מען ניט זאָגן אַז דאָס האָט
אויך געפועלט די קדושה אין דער ארץ (ויתרה מזו - ווי
באַלד אז מען געפינט אַז גלייך כשברא העולם" איז בחר
בארץ ישראל" 41) איז דאָך מקום לומר אז פון דעמאלט
אַן איז דאָס געוואָרן אַן ארץ קדושה, ובמילא זיינען חל
די אלע ענינים וואָס קדושת הארץ איז מחייבי (כולל
אויך דעם איסור יציאה פון איר אפילו ווען איי נער איז
ניט קיין עולה תמימה). ד. ויש לומר די הסברה אין דעם:
שוין גערעדט פיל מאל- בנוגע דעם חילוק צווישן די
מצוות וואָס די אבות האָבן מקיים געווען פאר מ"ת און
די מצוות וואָס אידן זיינען מקיים נאָך מ"ת, אז וויבאלד
דער קיום המצוות פאר מ"ת איז געווען באופן פון אינו
מצווה (מהקב"ה) ועושה", האָבן די מצוות ניט געהאט
דעם כח צו משנה זיין דעם מהות דבר הנברא ע"י
הקב"ה, משנה זיין דעם גוף הדבר מיט וועלכן מ'האט
געטאָן די מצוה אז ער זאָל ווערן אַ חפצא של מצוה, און
דער אויפטו פון קיום המצוות איז געווען נאָר בשייכות
צום גברא, מקיים המצוה. לאַהר מ"ת וציווי הקב"ה
אָבער ווערט דורך קיום המצוות א שינוי אין דעם חפצא,
אז די חפצא ווערט אַ חפץ מצוה וקדושה וכו' - וואָס דער
טעם דערויף איז, ווי עס שטייט אין מדרש"י, אז פאר
מ"ת איז געווען א גזירה אז עליונים לא ירדו לתחתונים
ותחתונים לא יעלו לעל- יונים, און בא מ"ת האָט דער
אויבער- שטער מבטל געווען די גזירה, אז ס'זאל קענען
זיין דער חיבור פון עליון מיט תחתון - ד.ה. דער ציווי
במ"ת האָט אויפגעטאָן דער גדר פון חפצא דמצוה
(ועבירה) אין די עניני העולם (אפילו איידער דער

מענטש איז מקיים מיט זיי די מצוה), אז זיי ווערן א כלי מוכשר צו מקיים זיין א מצוה מיט זיי און דורך זיי; און דורך דעם וואָס דער אדם איז מקיים די מצוה במעשה, ווערט נקבע בפועל - קדושה (עליונים) אין חפץ שלמטה • (תחתונים) און ער ווערט א חפצא של מצוה או קדושה כו'. עד"ז איז מובן אויך בנוגע א"י: כאָטש אַז דער קנין ובעלות אויף א"י האט זיך אויפגעטאָן אויך פאר מ"ת (ע"י דיבורו של הקב"ה), האָט אָבער דאָן די חלות הקדושה (אויך די קדושה וואָס איז ניט פארבונדן מיט חיוב מצוות) ניט גע- קענט נקבע" ווערן אין חפצא" פון דעם ארץ". לאחרי מ"ת אבער (אויך לפני הכיבוש) איז אין איר נתחדש גע- וואָרן דער גדר און אפשריות הקדושה (מצד דעם ציווי מ'זאל איר כובש זיין); און ווען אידן האָבן איינגענומען א"י בפועל (דורך כיבוש) איז אין איר נקבע געוואָרן קדושת הארץ.

26) תורה אור ר"פ שמות. דהנה כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה הי' בכדי לזכו לקבלת התורה פנים בפנים דבר ה'.

וכמ"ש וזה לך האות כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימית התורה שיהי' לע"ל כי במתן תורה הי' קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי' הגלוי שלהם לע"ל. וע"ז נאמר אראנו נפלאות. וכמ"ש עין בעין יראו. וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבדה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבדה בשדה. קאי גם על זמן האחרון וימררו את חייהם היא התורה כי היא חיינו. בעבדה קשה דא קושיא. בחומר דא קל וחומר. ובכל עבדה בשדה דא ברייתא. ובלבנים דא לבון הלכתא. שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוק' שנויה הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין. וא"כ כמו שע"י שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה כך ג"כ ע"י לבון הלכתא שבזמננו זה. יזכו לגילוי פנימי' התורה לע"ל להיות אראנו נפלאות:

אור התורה שמות חלק א עמוד ה. ופ' כימי צאתך מאמ"צ היינו שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מ והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה הי' בכדי לזכות לקבלת התורה פב"פ דבר הוי' וכמ"ש וזה לך האות כו' בהוציאך את

העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימית התורה שיהי' לע"ל כי במ"ת הי' קבלת התורה הנגלית אבל פנימי' טעמי התורה יהי' הגלוי שלהם לע"ל (הג"ה וזהו"ע ישקיני מנשיקות פיהו ועמ"ש מזה בלקו"ת סוף שה"ש בהביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה עכ"ה) וע"ז נאמר אראנו נפלאות וכמ"ש עין בעין יראו (ועמ"ש מזה בלקו"ת ר"פ ואתחנן ע"פ ואראה את הארץ. והביאור ספ"א ומ"ש גבי קי"ס בד"ה והניף ידו על הנהר פ"ב עכ"ה). וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה קאי על זמן האחרון וימררו את חייהם היא התורה כי היא חיינו, בעבודה קשה דא קושיא, בחומר דא ק"ו ובלבנים דא ליבון הלכתא ובכל עבודה בשדה דא ברייתא.

אור התורה שמות חלק ז עמוד ב'תעה. ואלה שמות בניי הבאים מצרימה, ע"י ד"ה וכל העם רואים שכדי שיהי' מ"ת הי' צ"ל גלות מצרים לזכך הנשמות ועי"ז יזדכך העולם, וזהו ואלה שמות כו', ואף שהן שמות כמ"ש במד"ר ויקהל פ"ג בזכות ואלה שמות עכ"ז הבאים מצרימה שיזדככו ע"ד כל הנקרא בשמי ולכבודי, וענין מצרימה כשהדבור מוסתר מצר מי, שם פי' רוי"ש וכאן התורה לבוש, י"ל כי כדי שיומשך אוא"ס בהלבוש זהו ע"י רצוא כמ"ש בד"ה השמים כסאי, וכן בחי' חומר דא ק"ו כו', זיכוך להיות גילוי פנימי' התורה ע"ד וידר יעקב נדר כו' כדי בחיי והי' כו', בד"ה לכן אמור לבנ"י נתבאר שיש מצרים דקדושה עמ"ש לקמן בד"ה לכן אמור ס"ג. הג"ה כן פי' בזח"ג פ' בהעלותך דקנ"ג ע"א ועמ"ש מזה בעה"מ שט"ז פ"ט דקכ"ו ע"ב דהיינו מה שא"א להגיע אל פסק ההלכה אלא ע"י קושיות בדוחק גדול כו' ולכן כשהכה הסלע דא ברתא דמלכא לא יצאו מים אלא טיפין טיפין כו' עכ"ד וע' באגה"ק סד"ה והמשכילים יזיירו וע' ברבות ס"פ תולדות פס"ד דע"ב ד' בענין בארות יצחק ויקרא שמה שטנה כנגד ס' שמות ע"ש וימררו את חייהם וכ"כ בת"ז תי"ח תיקון ט' שטנה מחלוקת וקושיא ועלה איתמר וימררו ועוד נזכר מענין וימררו את חייהם ברבות בשלח פ' כי דקל"ז ע"פ ולא נחם אלקים ור"פ כ"ו ע"פ לא שלותי כו' וס"פ עקב ובשהש"ר ע"פ כי הנה הסתיו עבר שעיקר השעבוד והמרירות הי' פ"ו שנה משעה שנולדה מרים והיינו כחשבון שם אלקים שהוא פ"ו שממנו נמשך ההסתר פנים וע"ז נאמר וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי' שע"ז דוקא זכו לגילוי שם הוי' וכמ"ש במ"ת וידבר אלקים כו' אנכי הוי' אלקיך וברבות בשלח ר"פ כ"ו

שע"י מרים נגאלו מן וימררו היינו שמיתוק המרירות גשמיי' דק"ן הוא ע"י מרירות דקדושה וכמו בענין מי מרה שהמתיקו ע"י שהשליכו לתוכן דבר מר. ועמ"ש מזה בלקו"ת פ' נשא בביאור ע"פ נשא את ראש בני גרשון בענין מררי ומ"ש בד"ה יביאו לבוש מלכות בפ"י מרדכי מירא דכיא מרירות שבמקום טהור כו' יעו"ש וע"ע מענין וימררו את חייהם בזח"א וישב דק"פ א' ח"ב פ' בא דמ"א ע"ב ע"פ על מצות ומרורים ח"ג פ' פנחס דרכ"ט ע"ב ובת"ז תיקון כ' דמ"ג ע"ב תיקון כ"א דנד"ב ת"י ס"ט דק"ז ב' ת"ח ת"מ דק"מ ע"א* של"ה קס"ה ע"א בד"ה מרור ובפ' שמות בדר"ח בד"ה וימררו דש"ח א' וע"ש דש"ז סע"א ודש"ט ע"א עכ"ה) והיינו שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנוי' הללו מטהרין והללו מטמאין והללו פוסלין כו'. וא"כ כמו ע"י שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למ"ת כך ג"כ ע"י ליבון הלכתא יזכו לגילוי פנימ' התורה לע"ל להיות אראנו נפלאות.

27) שמות אי יד. וימררו את-חייכם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל-עבדה בשדה את כל-עבדכם אשר-עבדו בהם בפרך:

28) זהר. ואי עבר על אורייתא אתשקנין ממרירו דאילנא דרע דאיהו יצר הרע. וכל אכרין דאנון מד' סודין אתמר בהון (שמות א': י"ד) וימררו את חייכם וגו' וימררו במרירו דמרה. ולגבי אכרין קדישין דגופא דאנון מסטרא דטוב עלייהו אתמר (שמות ט"ו: כ"ג) ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה וגו'. כגוונא דא אקרו מארי מתניתין וימררו את חייכם בעבדה קשה בקושינא. בחומר בקל וחומר. ובלבנים בלבון הלכתא. ובכל עבודה בשדה דא ברייתא. את כל עבדכם וגו' דא משנה.

30) אבות פרק ג משנה ה. רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נוטנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ:

31) פרשתינו מו כח. ואת-יהודה שלח לפניו אל-יוסף להורגת לפניו גשנה ויבאו ארצה גשון:

תנחומא (פרשת ויגש). ואת יהודה שלח לפניו, להתקין לו בית תלמוד, שיהא מורה שם הוראה, שיהא מלמד את השבטים. תדע לך שהוא כן. פינן שהלך יוסף מאצלו, הנה יודע באיזה פרק פרש ממנו, שהיה משנה אותו. פינן שבאו אחי יוסף ואמרו לו עוד יוסף חי, ויפג לבו כי לא האמין להם. ונזכר יעקב באיזה פרק פרש

ממנו, ואמר בלבו, יודע אני שבפרק עגלה ערופה פרש יוסף ממני. ואמר להו, יתן לכם סימן באיזה פרק פרש ממני ואני מאמין לכם. ואף יוסף נזכר באיזה פרק פרש מאביו. מה עשה יוסף, נתן להם עגלות. פינן שראה יעקב את העגלות, מיך נתחזי רוח יעקב אביהם. ללמדך, שבכל מקום שהיה הולך, היה עוסק בתורה כשם שעשו אבותיו. ועד עכשו לא נתנה התורה, נהרי פתיב באברהם, עקב אשר שמע אברהם בקלי נישמר משמתי מצותי חקותי ותורתי (בראשית כו, ה).

בראשית רבה פרק צה ג. דבר אחר, ואת יהודה שלח לפניו, רבי חנינא בריה דרבי אחא ורבי חנינא, חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו,

ילקוט שימוני רמז קנב. דבר אחר ואת יהודה שלח לפניו אמר ר' נחמיה להתקין לו בית תלמוד שיהא מורה שם תורה ושיהו השבטים הוגות שם תורה. תדע לך שכן הוא כיון שהלך יוסף מאצלו היה אביו יעקב יודע באיזה פרק פרש ממנו שהיה משנה אותו. כיון שבאו אחיו ואמרו לו עוד יוסף חי לא היה מאמין שנאמר ויפג לבו כי לא האמין להם ונזכר יעקב באיזה פרק פרש ממנו שהיה משנה אותו. וכיון שבאו אחי יוסף ואמרו לו אמר להם נתן לכם סימן באיזה פרק פרש ממני. מה עשה נתן להם עגלות שנאמר ויתן להם עגלות ללמדך שבכל מקום שהיה יעקב יושב היה עוסק בתורה כשם שהיו עושין אבותיו שנאמר וישמור משמתי מצותי חקותי ותורת:

תנחומא באבער. ד"א ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו. מהו, אמר ר' נחמיה להתקין לו בית תלמוד שיהא שם מורה תורה, שיהו השבטים הוגים תורה.

בחי. ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף. שלח לפניו את יהודה להכין לו בית בגושן לפי שהוא הגבור והזריז משאר האחים. ודקדקו ז"ל אחר מלת להורות ואמרו להתקין לו בית תלמוד שיהא מורה שם הוראה שיהיו השבטים הוגין בתורה. תדע לך שהוא כן שהרי יוסף כשפירש מאביו היו עוסקין בתורה בפרשת עגלה ערופה, כיון שראה העגלות נזכר שבפרשה עגלה ערופה פרש ממנו, ואז האמין, וזהו שכתוב (בראשית מ"ה: כ"ז) וירא את העגלות וגו', וכתוב (שם) ותחזי רוח יעקב.

לקוטי שיחות חלק י עמוד 164 הערה 33. עפ"ז יש לבאר מה שבחר אדה"ז בהגירסא הוגים בתורה" (ראה לעיל הערה - הי הענין דיתרון האור מן החשך בלימוד התורה גופא הוא ע"י יגיעה, כי ע"י החשך ודהעלם על אור השכל בא לעומק השכל. וכידוע במעלת לימוד תלמוד בבלי על תלמוד ירושלמי (ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ך ואילך. ד"ה ואברהם זקן, ויתן לך תרס"ו (בארוכה). ד"ה אמר רבא חייב איניש לבסומי תש"ח פ"א ואילך).

32) אלשיך ר"פ יחזי. או יותר כפשוטו כי כל ישראל יש להם אחיזה בא"י לקדושתה ואמר כי בארץ גשן מצאו אחיזה. כי גם קדושה היתה בה כמדובר:

33) פרש"י תולדות כו ב ד"ה אל תרד מצרימה. שְׁקִיָּה נְדַעְתּוּ לְרַדַּת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׁיָרַד אָבִיו בְּיַמֵּי הַרְעָב; אָמַר לוֹ: אֵל תֵּרַד מִצְרַיִם, שְׁאֵתָה עוֹלָה תְּמִימָה, וְאֵין חוֹצָה לְאַרְץ כְּנָעַן לְךָ;

34) עקב יא יב. אֲרָץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ דֹרֵשׁ אֹתָהּ תְּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ פְּהָה מְרִשִׁית הַשָּׂנֶה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה;

תורה אור שם. ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. הנה בפרשת ויגש נאמר גם כן ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו. וצ"ל למה הוכפל בתורה ענין בואם מצרימה. גם להבין השינויים מהתם להכא. דכאן נאמר הבאי מצרימה את יעקב. ובויגש נאמר הבאי מצרימה יעקב. ועוד צ"ל מ"ש בפרשת ויגש בני ישראל כו' יעקב ובניו שכולל יעקב ג"כ בכלל בני ישראל והרי יעקב הוא ישראל עצמו כמ"ש לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל. וא"כ איך נק' בני ישראל. והענין דהנה כתיב ירד ירדנו כו' ירידה אחר ירידה וכן ביצ"מ וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה כו'. היינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי ובאמת ביצ"מ לא נתעלו רק פעם א' כמ"ש אעלה אתכם מעני מצרים כו' אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות בב"א.

אור התורה שם. ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (ע' מענין פסוק ואלה שמות בני ישראל במד"ר פ' לך ס"פ מ' תולדות דמ"ט ע"ב ר"פ שמות ואלה מוסיף כו' נאמר כאן שמות ונאמר בכוכבים לכולם שמות יקרא פ' בראשית פ"ב ע"פ אלה תולדות השמים והארץ ויקהל פמ"ח, במגילת אסתר גבי איש יהודי ושמו מרדכי

בזהר ומק"מ ר"פ שמות ד"ד סע"א וד"ה ע"א ע"פ אשר שם שמות בארץ בחיי ר"פ שמות ע"פ איש וביתו באו ובפ' בהעלותך גבי אספה לי שבעים איש במ"ע אופן רכ"ז בעמה"מ ד"ו פמ"ח. עכ"ה). הנה בפ' ויגש נאמר גבי אלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו. וצריך להבין למה הוכפל בתורה ענין בואם מצרימה גם להבין השינויים מהתם להכא דכאן נאמר הבאים מצרימה את יעקב ובויגש נאמר הבאים מצרימה יעקב ועוד צ"ל מ"ש בפ' ויגש בני ישראל יעקב ובניו שכולל יעקב ג"כ בכלל בני ישראל והרי יעקב הוא ישראל עצמו כמ"ש לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל וא"כ איך נק' בני ישראל (הג"ה. וברבות ר"פ תולדות ישבו קושיא זו דיצחק ג"כ נקרא ישראל ולכן נקרא יעקב בני עכ"ה) והענין דהנה כתיב ירדנו כו' ירידה אחר ירידה וכן ביצ"מ וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה כו' היינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי ובאמת ביצ"מ לא נתעלו רק פעם אחת כמ"ש אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלי' זו השנית רומזת על גאולה העתידה להיות בב"א (והיינו ע"י ירידה השני' שהוא גלות מדי אדום שנקרא ג"כ מצרים כמ"ש ברבות בראשית פט"ז ע"ש שהם מצירים כו' ע"ש ועי"ז יהי עילוי אחר עילוי עד שעלי' דיצ"מ יהי טפל לעלי' הגדולה ההיא וכמ"ש בירמי' סי' כ"ג לכן הנה ימים באים נאום הוי' ולא יאמר עוד חי הוי' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי הוי' אשר העלה כו' מארץ צפונה כו' וע' מזה בגמ' ספ"ק דברכות די"ב סע"ב פ"ד דקדושין ס"ט ב' וברבות בקהלת ע"פ אין זכרון לראשוננו ועמ"ש בענין צפונה בד"ה בכ"ה בכסלו ע"פ צפונה לפני הוי' וע' בלקו"ת פ' שלח בד"ה אני הוי' דפ' ציצית השני שעפ"ז פ"ד גבי ואפ"ל שזהו מ"ש ב"פ כ"א ישראל יהי שמך ובהביאור שם ספ"ב גבי שיש ב' עליות כו' כל האזרח בישראל כו' ע"ש ועמ"ש עוד בתו"א ס"פ לך לך בד"ה בעצם היום הזה נימול בענין מי יעלה לנו השמימה ר"ת מילה וס"ת הוי' ומ"ש מזה בלקו"ת פ' נצבים בד"ה כי המצוה הזאת וכענין מ"ש בד"ה שבת שבתון הוא לכם דכמו ששבת לגבי ששת ימי המעשה נק' קדש והוא עליית העולמות כך יש עוד בחי' עלי' יותר הנק' שבת שבתון קדה"ק כו' ע"ש ועל ב' עליות אלו נאמר בפ' שמות ג' י"ד אהי אשר אהי כדפרש"י שם וע' בזהר ח"ג פ' ויקרא די"א ע"א ובפ' אחרי דס"ה ע"ב ועמ"ש לקמן בד"ה וידבר אלקים כו' וארא אל אברהם כו' גבי כי עין בעין כו' ביתר שאת ויתר עז מבמ"ת כו' עכ"ה.

לקוטי שיחות חלק ו עמוד 28. און דאָס איז דאָך אויך דער ביאור פון דעם אַלטן רבי'ן אין תורה אור, אז דאָס וואָס אין פרשת שמות ווערט איבערגע'חזר'ט נאָכאמאָל דער ענין פון בואם מצרימה הגם דאָס ווערט שוין פריער דערציילט אין איז עס ווייל דער פרשת ויגש "הבאים מצרימה" פון סדרה שמות איז אַ פיל גרעסערע ירידה ווי דער הבאים מצרימה" וואָס שטייט אין פרשת ויגש, ביז אז זי רעכנט זיך פֿאַר אַ באַזונדער ירידה (ביאה) אין מצרים. און דער אַלטער רבי איז מבאר, אז כשם ווי אין גלות מצרים זיינען געווען צוויי ירידות די ירידה וואָס שטייט אין פ' ויגש און די וואָס שטייט אין פ' שמות [וואָס ביידע זיינען מרומז אין דעם כפל הלשון בפסוק - ירוד ירדנו"] - יריי דה אחר ירידה", אזוי זיינען אויך אין דער יציאה וגאולה ממצרים פאי ראָן צוויי עליות [וכמרומו בפסוק ואנכי אעלך גם עלה"; ובפסוק עלה נעלה] - אַ כפל פון עליות] עליוי אחר עליווי". איין עליוי איז געווען ארויסגייענדיק פון מצרים אעלה אתכם מעני מצרים גו' אל ארץ זבת חלב ודבש", און דער צווייטער עליוי וועט זיין אין דער גאולה העתידה.

36 ספרי ר"פ עקב. דבר אחר ארץ, אלו שאר ארצות, וחוצות, אלו מדברות, תבל, זו ארץ ישראל, למה נקרא שמה תבל על שם תבל שבתוכה, איזהו תבל שבתוכה זו תורה שנאמר (איכה ב ט) בגוים אין תורה, מיכן שהתורה בארץ ישראל.

בראשית רבה פרק טז יד. הוא הסבב את כָּל אֶרֶץ הַחַוִּילָה, שְׁעֵלָה וְהִקִּיף אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּכִתִּיב בֵּיהַ (תהלים מב, ו): הוֹחֲלִי לְאַלְהִים פִּי עוֹד אוֹדְנֹו. אֲשֶׁר שָׁם הִזְהַב, אֵלֹו דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהֵן נִחְמָדִין מִזְהַב וּמִפֶּזָּז רַב. וְזֶהב הָאֶרֶץ הֵיחָא טוֹב, מִלְּמַד שְׁאִין תוֹרָה פְּתוּרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא חֲכָמָה פְּחֻכְמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

38 כלי יקר כאן. ראה הערה 14.

39 אבות שם. ראה הערה 30.

40 שמות רבה פרק א ת. וְיָמַת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו וְכָל הַדוֹר הַהוּא, לְלַמְדָּךְ שְׁכָל זְמַן שְׁהֵיָה אֶחָד מֵהֶם קָיָם מֵאוֹתָן שְׁיָרְדוּ לְמִצְרַיִם לֹא שְׁעַבְדוּ הַמִּצְרַיִם בְּיִשְׂרָאֵל. וּבְגִי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ, אִף עַל פִּי שְׁמַת יוֹסֵף וְאֶחָיו, אֲלֵהֶיָם לֹא מַת, אֲלֵא וּבְגִי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ. דְּבַר אַחַר, כָּל אַחַת וְאַחַת יְלָדָה שְׁשֵׁה בְּכָרִים אֶחָד, שְׁנֶאמַר: וּבְגִי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וְגו'. וַיִּשׂ אֲמָרִים שָׁנִים עֶשְׂרִי,

דְּכִתִּיב: פָּרוּ שָׁנִים, וַיִּשְׁרְצוּ שָׁנִים, וַיִּרְבוּ שָׁנִים, וַיַּעֲצְמוּ שָׁנִים, בְּמֵאֵד מְאֹד שָׁנִים, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם שָׁנִים, הָרִי שָׁנִים עֶשְׂרִי. וַיַּעֲצְמוּ, יִשׂ אֲמָרִים שְׁשֵׁה בְּכָרִים אֶחָד. וְאֵל תִּתְמָה, שְׁהָרִי עֶקְרָב שְׁהִיא מִן הַשְּׂרָצִים יוֹלְדַת שְׁבָעִים. רַבִּי נֵתָן אָמַר: וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם, כְּחוֹשִׁים שָׁל קָנִים. וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ, כִּינֹן שְׁרָאוּ הַמִּצְרַיִם כֶּף חֲדָשׁוֹ גְּזוּרוֹת עֲלֵיהֶם, הִנָּה הוּא דְּכִתִּיב: וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ. רַב וְשִׁמְוֶאֶל, חֵד אָמַר חֲדָשׁ מִמֶּשׁ, וְחֵד אָמַר שְׁנֵתְחֲדָשׁוֹ גְּזוּרוֹתָיו, שְׁחֲדָשׁ גְּזוּרוֹת וּפְרַעְנִיּוֹת עֲלֵיהֶם. טַעְמָא דְּמֵאן דְּאָמַר חֲדָשׁ מִמֶּשׁ, דְּכִתִּיב: חֲדָשׁ, טַעְמָא דְּמֵאן דְּאָמַר שְׁחֲדָשׁ גְּזוּרוֹתָיו, דְּלֹא כְּתִיב וַיִּמָּלֵךְ. אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, עַל דְּעִתִּיהָ דְּמֵאן דְּאָמַר חֲדָשׁ נִיחָא, וְעַל דְּעִתִּיהָ דְּמֵאן דְּאָמַר שְׁחֲדָשׁ גְּזוּרוֹתָיו מֵאִי דְּרַשׁ בֵּיהַ, דְּהָיוּ דְּמִי כְּמֵאן דְּלֹא יָדַע לִיהַ לְיוֹסֵף כָּלֵל. רַבְּנָן אָמְרִי לְמָה קָרְאוּ מֶלֶךְ חֲדָשׁ, וְהֵלֵא פְּרַעְזָה עֲצָמוֹ הִנָּה, אֲלֵא שְׁאָמְרוּ הַמִּצְרַיִים לְפְרַעְזָה, בּוֹא וְנִדְּוֹג לְאַמָּה זֹו. אָמַר לְהֶם שׁוֹטִים אַתֶּם, עַד עֶכְשָׁו מִשְׁלָהֶם אָנוּ אוֹכְלִים, וְהִיאָד נִדְּוֹג לְהֶם, אֵלוֹלִי יוֹסֵף לֹא הֵינּוּ חַיִּים. כִּינֹן שְׁלֹא שְׁמַע לְהֶם, הוֹרִידוּהוּ מִכְּפָאָו שְׁלִשָׁה חֲדָשִׁים, עַד שְׁאָמַר לְהֶם כָּל מָה שְׁאַתֶּם רוֹצִים הָרִינִי עִמָּכֶם, וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ, לְפִיכָף כְּתִיב: וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ. רַבְּנָן פְּתַחִין פְּתַחָא לְהֵאִי קָרָא (הושע ה, ז): בַּה' בְּגָדוֹ פִּי בְּנִים זָרִים יִלְדוּ עִתָּה יֹאכְלֶם חֲדָשׁ אֶת חֲלָקִיהֶם. לְלַמְדָּךְ, כְּשִׁמַּת יוֹסֵף הִפְרוּ בְּרִית מִיָּלֵה, אָמְרוּ נְהִיָה כְּמִצְרַיִם. מִכָּאן אַתָּה לְמַד שְׁמִשָּׁה מְלֹן בִּיצִיאַתָּן מִמִּצְרַיִם, וְכִינֹן שְׁעִשׂוּ כֹן, הִפְדָּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָאֵהָבָה שְׁהִיוּ הַמִּצְרַיִים אוֹהֲבִין אוֹתָן, לְשִׁנְאָה, שְׁנֶאמַר (תהלים קה, כה): הִפְדָּ לְכֶם לְשִׁנְאָה עֲמוֹ לְהִתְנַפֵּל בְּעַבְדֵי, לְקַנְיָם מָה שְׁנֶאמַר (הושע ה, ז): עִתָּה יֹאכְלֶם חֲדָשׁ אֶת חֲלָקִיהֶם. מֶלֶךְ חֲדָשׁ, שְׁעֵמַד וְחֲדָשׁ עֲלֵיהֶם גְּזוּרוֹתָיו. אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, וְכִי לֹא הִנָּה מְכִיר אֶת יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי אֲבִין מִשָּׁל לְאַחַד שְׁרָגָם אוֹהֲבוֹ שָׁל הַמֶּלֶךְ, אָמַר הַמֶּלֶךְ הִתִּיזוּ אֶת רֵאשׁוֹ, כִּי לְמַחַר יַעֲשֶׂה בִּי כֹף. לְכָף כְּתִב עֲלֵיו הַמִּקְרָא, כְּלוֹמַר הַיּוֹם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, לְמַחַר הוּא עֲתִיד לֹמַר (שמות ה, ב): לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה'.

פרש"י ווארא ו טז. ושני חיי לוי וגו'. לְמָה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שָׁל לְוִי? לְהוֹדִיעַ פְּמָה יְמֵי הַשְּׁעֵבּוּד; שְׁכָל זְמַן שְׁאַחַד מִן הַשְּׁבָטִים קָיָם לֹא הִנָּה שְׁעֵבּוּד (שמות רבה א'), שְׁנֶאמַר "וַיָּמַת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו" (שמות א), וְאַחַר כֹּף "וַיָּקָם מֶלֶךְ חֲדָשׁ", וְלְוִי הָאֶרִיף יְמֵים עַל כָּלָם:

41 שמות רבה פרק א ד. הַבָּאִים מִצְרַיִמָה, וְכִי הַיּוֹם בָּאִים, וְהֵלֵא יְמֵים רַבִּים הָיוּ לְהֶם שְׁבָאוּ לְמִצְרַיִם, אֲלֵא

כָּל זְמַן שְׂיוֹסֵף הִנֵּה קָמָם, לֹא הִנֵּה לָהֶם מִשׁוֹי שֶׁל מִצְרַיִם, מֵת יוֹסֵף נִתְּנוּ עֲלֵיהֶם מִשׁוֹי. לְפִיכֶךָ כְּתִיב: הַבָּאִים, כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ יוֹם נִכְנְסוּ לְמִצְרַיִם. אֵת יַעֲקֹב, כָּל אֵלֶּה מִפְּחוּ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁסֻּגְלוּ מִצְּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְנִזְכָּה לְהַעֲמִיד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת שָׁבֻטִים: אִישׁ וּבֵיתוֹ כָּאוֹ.

לקוטי שיחות חלק ו שם. דערפון וואָס דעם משוי של מצרים, גלייך נאָך דעם ווי מת יוסף, רופט אָן תורה הבאים מצרימה" און דאָס ווערט גערעכנט אַלס אַ צווייטע ירידה ניט ווי דער שעבוד מצרים, לאחרי ווי וימת גו' וכל הדור ההוא", וואָס ווערט דער- ציילט בלויז ווי אַ מאורע און אַ פרט וואָס איז אין דער צווייטער ירידה גופא איז פארשטאנדיק, (א) אַז די ירידה בעת מיתת יוסף, איז באין ערוך צו דער ערשטער ירידה וואָס איז געווען פריער, וואָס דערפאר קען זי ניט גערעכנט ווערן ווי אַ פרט אין דער פריערדיקער ירידה, נאָר זי איז אַ ירידה בפני עצמה. (ב) אַז דער גודל הריחוק צווישן די צוויי דאזיקע ירידות, איז בדוגמת דעם ריחוק הערך צווישן דער עליי בעת יצי"מ לגבי דער עלי' וואָס וועט זיין אין דער גאולה העתידה (וכנ"ל בשם דעם אלטן רבי'ן, אַז די צוויי עליות זיינען כנגד די צוויי ירידות.

פרש"י ר"פ ויחי ד"ה ויחי יעקב. לָמָּה פְּרָשָׁה זֹו סְתוּמָּה? לְפִי שְׁפִירוֹן שֶׁנִּפְטָר יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסְתָּמוּ עֵינֵיהֶם וְלָבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצְרַת הַשְּׁעָבוּד, שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעֲבָדָם; דְּבָר אַחֵר: שֶׁבִקֵּשׁ לְגַלוּת אֵת הַקֶּץ לְבָנָיו, וְנִסְתָּם מִמֶּנּוּ. בְּב"ר:

שפתי חכמים. ולבם של ישראל מצרות השעבוד שהתחילו לשעבדם. רוצה לומר שלא היה להם שיעבוד ממש אלא צרת השעבוד שהיה מבקש מהם שיעבדו לו כדאמרינן בסוטה (יא): בפרך בפה רך שהיו מעבידים אותם מתחילה בפה רך וכו':

רא"ם. מצרת השעבוד. ואף על פי שיוסף חי אחר פטירתו של יעקב נ"ד שנה וא"א לשעבדם בחייו שהיה מושל בכל ארץ מצרים ואמרו כל זמן שאחד מן השבטים קיים לא התחילו לשעבדם י"ל שלא היה שעבוד ממש אלא דרך בקשה ופיוס כמו שאמרו בתחלה בפה רך ואחר כך בפרך שזה לא היה יכול יוסף למונעו מפני שגם המצריים היו עושים זה ברצונם להראות חבתן למלך אלא שעם כל זה היו ישראל מצירים על הפועל הזה מפני שהיו רואים בשכלם שזה יהיה סבה לשעבדן בסוף שלא

ברצונם וכ"ש בהיותם מקובלים מאבותיהם שהם עתידים שישתעבדו למצרים והיינו צרת השעבוד דקאמר ולא שעבוד ממש ופ"ל שהתחילו לשעבדם שהתחילו לעשות בהם סימני השעבוד:

(42) דברים לב טו. וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׂמֹנֶת עֶבְרִית כְּשֵׁית וַיִּטֵּשׁ אֶלֹהֵי עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:

ברכות לב עמוד א. מאי "נדי נהב"? אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי נַנְאִי: כָּךְ אָמַר מִשָּׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּשִׁבְלֵי כֶסֶף וְנֶהְבַּ שֶׁהַשְּׁפַעַת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁאָמְרוּ "דִּי" — הוּא גָרַם שֶׁעָשׂוּ אֵת הַעֲגָל. אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי נַנְאִי: אִין אָרִי נוֹהֵם מִתּוֹךְ קוּפָּה שֶׁל תְּכָן אֵלָּא מִתּוֹךְ קוּפָּה שֶׁל בְּשָׂר. אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא: מִשָּׁל לְאֲדָם שֶׁהִיָּתָה לוֹ פֶּרֶה כַּחוּשָׁה וּבְעֵלַת אֲבָרִים, הָאֵלֵּילָה פְּרָשִׁינִין וְהִיָּתָה מְבַעֲטָת בּוֹ. אָמַר לָהּ: מִי גָרַם לִיךְ שֶׁתִּהְיֶה מְבַעֲטָת בִּי — אֵלָּא כְּרָשִׁינִין שֶׁהָאֲכַלְתִּיךְ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִשָּׁל לְאֲדָם אֶחָד שֶׁהִיָּה לוֹ בֵּן. הִרְחִיצוּ וְסָכוּ, וְהָאֲכִילוּ וְהִשְׁקִהוּ, וְתִלָּה לוֹ כִּיס עַל צְנָאוֹ, וְהוֹשִׁיבוּ עַל פֶּתַח שֶׁל זֹנוּת. מַה יַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁלֹּא יִחְטָא! אָמַר רַב אֲחָא בְּרִיהַ דְּרַב הוּנָא אָמַר רַב שֶׁשֶׁת: הֵינּוּ דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי: מְלֵי כְּרִסְיָה זְנִי בִישֵׁי. שְׁנַאָמַר: "כְּמַרְעִיתִם וַיִּשְׁבְּעוּ שְׁבָעוּ וַיָּרֶם לָבָם עַל פֶּן שֶׁכַּחוּנִי". רַב נַחְמָן אָמַר: מִהֲכָא: "וְנָרַם לְבָבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ אֵת ה'". וְרַבּוֹנָא אָמְרֵי, מִהֲכָא: "וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשֵׁן וּפְנָה". וְאִי בְעִית אִימָא מִהֲכָא: "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט". אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִזֵּין שֶׁחֲזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהוֹדָה לוֹ לְמִשָּׁה, שְׁנַאָמַר: "וְכִסְפוֹ הִרְבִּיתִי לָהֶם וְזָהָב עָשׂוּ לְכַעַל".

(43) פסחים פז עמוד ב. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוּמוֹת אֵלָּא כְּדִי שִׁיתוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם גָּרִים, שְׁנַאָמַר: "וַיִּזְרַעְתִּיהָ לִי בְּאַרְצֵי". כְּלוּם אָדָם זֹרֵעַ סָאָה אֵלָּא לְהַכְנִיס כְּמָה כּוֹרִין.

זהר חלק א רמד עמוד א. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, לֹא אֲשַׁרִּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּגִלוּתָא בֵּינֵי עַמְמֵינָא, אֵלָּא בְּגִין דִּיתְבָּרְכוּן שְׁאָר עַמִּין בְּגִינֵיהוֹן.

נתו"א. אפשר דה"ק שיושפע שפע שניצוצי הקדושה שבהם יכלו לעלות לקדושה ואתיא כמ"ש רז"ל לא גלו אלא כדי שיתוספו גרים ודו"ק.

תורה אור ו עמוד א. וע"ד שהיה בזמן שבהמ"ק היה קיים שהרי ארז"ל לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים דהיינו להעלות נצוצות ומה היה נעשה אם

לא חטאו ולא היו גולים. אלא ע"כ צ"ל שאז היו נכללים הנצוצות ממילא כנר בפני האבוקה כמו נעמה העמונית וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה וכמ"ש במלכת שבא כו'. והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה עד"מ ע"כ ממילא מתכללים בה הנצוצות ואם היה נמשך בהמ"ק כן יותר היו כולם מתבררים עד"ז וכמ"ש לע"ל (צפניה ג') אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו'.

תורה אור ר"פ לך לך. ואמרו גלו לאדום כו' כי לא. גלו אלא כדי שיתוסף עליהם גרים והן הניצוצות שבקין שבמאכלים ומשקים שמתעלים להתכלל בקדושה מפני גילוי שכינה שע"ז הם בטלים ונכללים כנר בפני אבוקה כו'.

תורה אור קיז עמוד ב. וביאור הדברים איך ע"י הירידה על הרי בתר יומשך אח"כ העלייה על הרי בשמים. יש להקדים מאמרז"ל ע"פ זרעתיה לי בארץ לא גלו ישראל לבין עובדי כוכבים אלא כדי להוסיף עליהן. והיינו בחי' הניצוצים שנפלו מעולם התהו שמבררים ע"י האכילה ושתייה דהנה כתיב יצב גבולות עמים שהן השרים של עובדי כוכבים לנגד ע' נפש דיעקב וכל שר ושר יש לו שורש עליון עד רום המעלות דהיינו עד בחי' ז"ת דתהו שהן הנק' ז' מלכים קדמאין (ועמ"ש ע"פ וכל בניך בענין ע' תלוייה דתיבת יכרסמנה מיער) וכמ"ש ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבנ"י שהם בבחי' התיקון כידוע ומבואר במ"א. והנה כתיב בכאו"א מהז' מלכים וימלוך וימת ואמרו בזהר מאן דנפל מדרגיה אקרי מית כו'. והיינו ענין ובחי' שבה"כ שנשברו ונפלו עמהם רפ"ח ניצוצי' בעולם הבריאה כו' וכמ"ש בע"ח וא"כ הרי בהשרים דנוגה דבי"ע נתלבש בהן מבחי' רפ"ח ניצוצי' דתהו ע"י בחי' השבירה וזהו פי' וימלוך וימת כו'. וענין תחה"מ היינו בחי' העלאת הניצוצות שנפלו למטה. ונקראים בשם מתים והתחייה שלהן היינו ע"י שהאדם אוכל מזון ומאכל שנשפע ע"י ק"ג ומתלבש בלבוש שגדל שם וכל צרכי שפע דצח"מ אשר שם ואח"כ הרי הוא בכח מאכל זה מתפלל בכוונה שמוסר נפשו באחד כו' והרי ע"ז הוא מעלה לבחי' הניצוץ אלקי השורה בכח מאכל ההוא שהי' תחת ממשלת ק"ן ומעלהו ומכניסו תחת כנפי השכינה.

(44) בא יב לו. ויהי' נמן אַתְּתָן הַעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם:

(45) ברכות ט עמוד ב. וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי אֲמִי מְלַמֵּד שְׁעֵשְׂאוּהָ כְּמִצְוֵהָ שְׂאִין בְּהָ דָּגָן, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, עֲשְׂאוּהָ כְּמִצְוֵהָ שְׂאִין בְּהָ דָּגִים.

(46) תורה אור נו עמוד ד. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר כו' קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין כו' עד ויבלע מטה אהרן את מטתם. להבין ענין המטה שנהפך לנחש (ואח"כ חזר ונהפך למטה. וגם מה שזה היה המופת הראשון שנתנו לפרעה וקדם לכל העשר מכות) הנה כתיב וינצלו את מצרים וארז"ל (פסחים קיט.) שעשאו' כמצולה שאין בה דגים. פי' שלקטו כל הניצוצין שנפלו בשבירה אליהם ונתרוקנו מצרים מהם עד שנשארו כמצולה כו' ולא השאירו שם אפי' נצוץ א'.

שם ס עמוד ג. וז"ש בעצם היום הזה יצאו כל צבאות וגו'. פי' צבאות הוי"ה הוא לשון סמוך שהצבאות נטפל לשם הוי"ה אבל אינו לשון שם התואר כמו הוי"ה צבאות. והיינו בחי' הניצוצים שנתבררו בגלות דמצרים ונתעלו ליכלל בשם הוי"ה הם הנק' צבאות הוי"ה כי רפ"ח ניצוצים נפלו בשבה"כ ומזה נתברר בגלות מצרים ר"ב ניצוצים וע"ז נאמר וינצלו את מצרים. וז"ש וגם ערב רב עלה אתם. וכתיב רב לך כו'. ופי' וענין שנק' צבאות הוי"ה בחי' טפל וסמוך לשם הוי"ה. הענין כי מספר רפ"ח ניצוצים הם מבחי' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן כו'. וכאשר נתבררו מבי"ע לחזור לשרשם אז אינם נקראים בשמות אלו כלל מפני שנתכללו במקורם בתכלית היחוד לכך אינם עולים בשם כלל. והמשל בזה כשהאדם משכיל בגדולת ה' בהתבוננות והשגה אזי נרגשת ההשגה בבחי' יש ודבר. אבל כשנתבטל במציאות לגמרי אז אינו מרגיש ההשגה והבטול בבחי' יש ודבר מה כ"א הוא בטל לגמרי בתכלית הבטול בלי הרגשה כלל. כך עד"מ הניצוצים דתהו שנפלו בשבירה יש להן שמות שזה מורה בחי' יש ודבר עד שנק' בשם שזהו הגילוי לזולתו כמו האדם שבפ"ע א"צ לשם רק שחבירו קוראו בשם. וכיון שנתבררו וחזרו למקורם בתכלית הבטול להתכלל באלקות אזי אין להם שמות כלל. ולכן נק' אז צבאות הוי"ה שהם טפלים וסמוכים ונכללים בשם הוי"ה ופי' הוציא ה' את בני ישראל על צבאתם היינו שנש"י הן למעלה מבחי' ניצוצין הנ"ל.

לקוטי שיחות חלק ג עמוד 824. ברכוש גדול" צדיק"), אז אברהם אבינו זאל ניט זאָגן, אז דער אויבערשטער האָט ה מקיים געווען דעם ועבדום ועינו זי אותם" אָבער ער האָט ניט מקיים ת געווען דעם ואחרי

כן יצאו ברכוש גדול". לכאורה איז עס ניט פארשטאנדיק. ווען מ'געפינט זיך אין גלות, און בפרט אין אזא שווערן און ביטערן פ גלות ווי ס'איז געווען דער גלות מצרים, וועט דאך א מענטש זיכער כ מוותר זיין אויף דעם ריווח אבי ד באַלד צו אַרויסגיין פון גלות. ווי די גמרא זאגט), אז אידן האָבן טאקע גע'טענה'ט (ווען דער אויבערשטער ד האָט זיי געזאגט : וישאלו גו'") : ולואי שנצא בעצמנו", הלואי זאָלן מיר אַליין אַרויסגיין פון מצרים. און ב די גמרא ברײנגט דאָרטן אַ משל פון אַ מענטשן וואָס איז איינגעשפּאַרט אין בית האסורים און מענטשן זאָגן אים: מ'וועט דיר מאַרגן באַפֿרייען פון תפיסה און מ'וועט דיר געבן אַ סך געלט; ענטפערט ער זיי: איך בעט אייך, נעמט מיר היינט ארויס, און איך בעט ביי אייך מער גאָרנישט. איז ווי קומט עס וואָס דער אויבער- שטער האָט געהאלטן די אידן נאָך א געוויסן זמן אין גלות בכדי צו מקיים זיין דעם יצאו ברכוש גדול" ? און אויך דער טעם פון גמרא שלא יאמר אותו צדיק וכו", איז ניט פארשטאנדיק : ווייל זיכער וואָלט אויך אברהם אבינו מוותר געווען אויפן רכוש גדול", אבי זיינע קינדער זאָלן וואָס פריער אַרויסגיין פון גלות דעריבער מוז מען זאָגן, אז ווען ניט דער רכוש גדול וואָס די אידן האָבן אַרויסגענומען פון מצרים וואָלט זיך ניט אויסגעפירט די כוונה און תכלית פון זייער קומען אין גלות מצרים, ווייל די כוונה פון גלות איז ואחרי כן יצאו ברכוש געווען . "גדול און בכדי צו אויספירן אט די כוונה פון גלות מצרים האָט יוסף פריער געמוזט ווערן אַ שליט אויף גאַנץ מצרים, וואָס דורכדעם האט ער גע- האט די מעגלעכקייט איינצוזאַמלען אונטער זיין האַנט דעם רייכטום פון אַלע לענדער - וילקט יוסף אט כל הכסף" - כל כסף וזהב שבעולם) - און עס האָט שפעטער געקענט זיך אויספירן דער ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". די ירידה קיין מצרים איז געווען בכדי צו מברר זיין און מעלה זיין אין קדושה די ניצוצות פון מצרים. דורך זייער עבודה במשך די גאַנצע יארן פון גלות האָבן זיי מברר געווען און אויסגעקליבן די ניצוצות הקדושה און ווען זיי זיינען אַרויס פון מצרים האָבן זיי אָט די ניצוצות אויפגעהויבן צו זייער מקור, ווי עס שטייט" ביי יציאת מצרים: וגם ערב רב עלה אתם", אז זיי האָבן מעלה געווען די ר"ב, די צוויי הוני דערט און צוויי ניצוצות קדושה וואָס האָבן זיך געפונען, געווען אריינגעמישט אין מצרים. און די ניצוצות האָבן זיך געפונען אין דעם רכוש גדול וואָס די אידן האָבן

מיטגענומען פון מצרים. און ווי דער בעל שם טוב איז מבאר" דעם מאמר רז"ל, התורה חסה על ממונם של ישראל" און יעקב חס על פכים קטנים", אז אידישע אייגנטום אין זייער טייער, ווייל אין ממונם של ישראל געפינען זיך ניצוצות קדושה וועלכע דער איד דארף מברר זיין און אויפהויבן צו קדושה. און דעריבער האָט געמוזט זיין דער ושאלה אשה משכנתה וגו', צו מברר זיין און מעלה זיין די ניצוצות וואָס האָבן זיך געפונען אין די כלי כסף וכלי זהב ושמלות". די אויספירונג פון דער כוונה איז אויך געווען לטובתם של ישראל. וואָס דערפֿאַר וואָלט אברהם אבינו געמאָנט אז דער אויבערשטער זאָל מקיים זיין דעם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", אפילו ווען דאָס איז ווייל דאָס פארבונדן מיט וואָרטן איז געווען די טובה פון זיינע קינדער. דער ביאור אין דעם: דער סדר פון מברר זיין די ניצוצות און זייער שייכות צו נשמות ישראל איז אזוי אויסגעשטעלט, אז פונקט ווי ס'איז פֿאַר יעדן ניצוץ באשטימט געוואָרן דורך וועמען ער זאָל נתברר ווערן אזוי איז באשטימט פֿאַר יעדער נשמה וועלכע ניצוצות זיי זאל מברר זיין וואָס די ניצוצות האָבן אַ שייכות צו דער פרטית'דיקער נשמה. ווי די רז"ל זאָגן") אין אדם נוגע במוכן לחבירו", א מענטש קען ניט פארדיגען פון דעם וואָס געהערט צו אַ צווייטן - און דאָס איז אזוי אין גשמיות, ווייל אזוי איז עס אין רוחניות (ווי געזאגט פריער, אז די רוחניות'דיקע רווחים ניצוצות זיינען אין דעם גשר מית'דיקן רכוש), אז יעדע נשמה האָט אן אויפגאבע צו מברר זיין געוויסע ניצוצות וואָס באַלאַנגען צו איר מצד איר מהות. ווי ס'איז מבואר אין דער רשימה" (י) פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, אז דער אויבערשטער איז מסבב הסיבות בהשגחה פרטית, אז דער איד זאָל זיך - צוזאַמענטרעפן מיט די ניצוצות וואָס ער דאַרף מברר זיין. און כל זמן ער איז ניט מברר און מעלה פון גלות אט דעם ניצוץ וואָס איז שייך און פארבונדן מיט זיין נשמה, געפינט זיך זיין נשמה דאָרטן וואו דער ניצוץ ביידע געפינען זיך אין גלות. נאָך מערער: בירור הניצוצות האָט צו טאָן און איז פארבונדן ביז צו זיין עצם הנשמה. און וויבאלד כל עצם בלתי מתחלק" (אן עצם טיילט זיך ניט), איז כל-זמן אַ טייל, אפילו אַ קליינער טייל, פון זיינע ניצוצות גע- פינט זיך נאָך אין גלות, געפינט זיך דאָן אויך אין גלות ניט בלויז אַ טייל פון דער נשמה (צוזאַמען מיט דעם חלק הניצוצות), נאר אויך דער עצם הנשמה. כמאמר הבעל שם טוב") העצם, כשאתה תופס במקצתו אתה תופס

לאחיו וכת' הלא אח עשו ליעקב כו' ולזאת יעקב הוא היורש, והיינו דמי שהוא עוסק בעבודת הברורים ולומד תורה בקביעות עתים (ובפרט זה שזוכה ללמד גם לאחרים) הוא יורש כל הטוב בנצוצות דתהו שנפלו בשבירה.

(49) פנחס כז ח-ט. וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאֹמֶר אֵישׁ כִּי־יָמֹות וּבֶן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתָּם אֶת־נַחְלָתוֹ לְבָתוֹ: וְאִם־אֵין לוֹ בֵּית וְנִמְתָּם אֶת־נַחְלָתוֹ לְאֶחָיו:

(50) התמים חוברת ד עמוד 384. (מהרב רפאל כהן הי"ד.) בקובצנו חוברת שני' במאמרו של הרב ברוך פרידמאן, לתרץ הקושיא במאמר אם רוח המושל, והנה לדעתי אין דרכה של תורת החסידות לתלות דברי תורה ברמזים וסמנים, רק היא תורה שלמה המתאמת לעומקה ופשוטה של הלכה, אם לא במקום שמפורש שהוא ע"ד רמז וסמך בלבד. ועל כן אם כי יפה פירש במש"כ שם בהמאמר שאצל אומות העולם, הוא ע"ד ובן אין לו, אבל אין הקושיא מתורצת, כי הקושיא בעיקרה היא על הראי' המבוארת. שם, דהרי הירושה באומה"ע אינו כסדר הירושה בישראל, וא"כ הלא אצלם הוא בכלל ע"ד ובן אין לו, וע"ז יש להקשות מה בכך שאצלם אין כסדר הירושה בישראל, אבל הרי עכ"פ הבן יורש את אביו, וא"כ אין זה מכריח שאצלם הוא ע"ד ובן אין לו. אמנם לדעתי הדברים מובנים כפשוטם, בדברי רש"י יבמות ד' ס"ב שפירש על דלאו בני נחלה ננהו בנכריותן, לאו בני דין נחלה גנהו, דבת כבן ובכור כפשוט כו', וכיון דבת כבן ממילא מובן, דגם מה שבן יורש את אביו אין זה כירושת הבן בישראל, כ"א כירושת הבת. והנה בירושת הבת נאמר בתורה, והעברתם את נחלתו לבתו, ופ"ל העברה הוא כמו העברה ממקום למקום, שהוא כמו העתקת גוף ועצמות הדבר ממקום אחד למקום אחר, ומ"מ גם זה הוא כמו דין הירושה, שהרי הכתוב אומר וכל בת יורשת כו', אלא דלא דמי לגמרי לירושת הבן, שהוא במקום אביו ממש. וכל זה הוא בישראל, שיש ירושת הבן אזי בבת הוא בדין העברת נחלה, אבל באומות העולם, שאין אצלם ירושת הבן, שהרי בת כבן ובכור כפשוט, א"כ אין אצלם גם העברה של נחלה, שהוא עכ"פ העתקת גוף ועצם הדבר, כי אצלם הוא ירושה נחלה, ע"ד שם המושאל, מה שזוכה בנכסים, וע"כ הגמרא קרי סתמא לעכו"ם לאו בוי נחלה, וכן בנוזר ס"א קאמר סתמא שאין לו נחלה, מפני שאינו מוריש את הנפש, ומ"מ הרי יורשו ומתיחס אליו. וכל זה

בכולו". און דעריבער איז דער אַרויסנעמען דעם רכוש גדול" פון מצרים געווען נוגע אויך דער אייגענער טובה פון אידן, ווייל דורך אַרויסקלייבן און מעלה זיין די ניצוצות פון מצרים זיינען אויך זייערע נשמות אויסגעלייזט געוואָרן פון גלות מצרים נוסף אויף דעם (ועיקר): דער תכלית השלימות פון אַ נברא איז דאָך צו אויספירן דעם רצון הבורא און צוליב דעם איז ער באשאפן געוואָרן). איז וויבאלד אַז דער רצון הבורא איז געווען, זיי זאָלן מיטנעמען מיט זיך אַלע ניצוצות הקדושה פון מצרים, איז דאָך דאָס געווען זייער גרעסטע טובה; דורך דעם זיינען זיי צוגעקומען צו זייער העכסטער שלימות.

(47) אור החיים כאן. אכן יתבאר הכתוב על פי מה שכתבנו בפסוק (מ"ו ג') כי לגוי גדול וגו' כי סיבת ירידת מצרים היא להעלות ניצוצי הקדושה אשר נתפזרו ובאו שמה, והוא אומר וישב ישראל בארץ מצרים פירוש שהיא מקום קליפה המזוהמת, בארץ גושן מלשון הגשה כי שמה הוגשו כל ניצוצי הקדושה באמצעות ענף הקדושה שהוא ישראל שהוא בבחינת אבן השואבת לדומה לו. ואמר לשון יחיד רמז אל היותם בלב מיוחד כולם ואין ביניהם פירוד ובאמצעות כן ויאחזו בה פירוש אחזו דבר בה והם הניצוצות הנזכרים ובה ויפרו וירבו כי כשיתרבו הנפשות יתרבו הנולדים, ועיין מה שפירש המגיד למהרי"ק בפירוש פסוק וימת יוסף וגו' ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ותמצא עזר לדברינו דברי אלהים חיים:

סה"מ קונטרסים חלק ב שסב עמוד ב. וענין הירושה הוא שיורשים אורות דתהו וממשיכים אותם בכלים רחבים דתקון. ובה יבואר מ"ש תורה צוה לנו משה דמשה הוא מחבר נש"י עם התורה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, דגדול הדור מחבר את דורו בתורה, ואז הנה ע"י התורה מורשה קהלת יעקב. דיעקב הוא י' עקב, שגם בבחי עקבים שהם בעלי עסקים ויושבי קרנות אם הנהגתם היא עייף התורה במו"מ באמונה אז הם מבררים ברורים, שזהו הענין דירושה שיורשים נצוצות דתהו, דכתיב ויעקב איש תם יושב אהלים. דיעקב שהוא י' עקב בעבודת הברורים בששת ימי העבודה אם הוא יושב אהלים באהלי התורה בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערביון הוא היורש את נצוצי התהו כנ"ל, דסדרי הירושה באוה"ע אינם כסדר הירושה בישראל, וא"כ הלא אצלם בכלל הוא ע"ד דכתיב ובן אין לו כו' ונתתם את נחלתו

הוא על פי נגלית ההלכה אלא שצריך ביאור מה הם החילוקים אלו בפנימית הענינים.

שם חלק ב חוברת ו עמוד רצט (מהנ"ל). נשאלתי על מאמרי בשערי חסידות בהוברת הרביעית, שכתבתי כי אצל עכו"ם אין שייך גם העברת נהלה, שאל השואל מאין היסוד לומר כן כי בעכו"ם אין ענין הירושה גם ע"ד בת יורשת כו' וזה אשר השבתי ע"פ נגלית הענין, הבן קם תחת אביו לעבד עברי ולשדה אחוזה וליעוד, כמבואר בעירובין כ"ה ובקדושין די"ז והבת אין עבד עברי עובד הבת כמבואר בקדושין ששם, וכן אינה קמה לשדה אחוזה כמבואר בעירובין שם, ומ"מ היא בהקמת שם דפוטרת מן היבום, ויורשת את העבדים כנענים במקום שאין בן, אבל העכו"ם אינו בהקמת שם והבן והבת אינם יורשים גם את העבדים כנענין • וכ"ש שאינם יורשים את העבד עברי דוחשב עם קונוה ולא עם יורשי קונוה כמבואר בקדושין שם א"כ נגרע ירושתם גם מירושת הבת. ועדיין יש מקום להקשות גם ע"ז ונצטרך לביאורים וישובים. וע"כ נראה בעקרון של דברים דרק ירושה יש לו לעכו"ם אבל נחלה בפירושו האמתי אין להם, דנחלה שרשו נחל, והוא כמו נחל מים או נחל ארץ מישור, אשר ענינו שהוא שוה בסוף כמו בראש ונמשך בלי הפסק והשתנות ביניהם, ובעכו"ם הרי יש השתנות בין המוריש והיורשים, דאינן בהקמת שם והיורשים הראשונים ואפילו הבן אינו יורש את העבד העברי ואפילו את העבדים כנענים, א"כ משתנת הנחלה כמו שהיא בבן מכמו שהיא באב ולולא שאמרה תורה והעברתם את נחלתו לבתו, וכל בת יורשת נחלה ה' מקום לומר שגם הבת אינה בנחלה מאחר שיש שנוי, כי אינו נופל לשון נחלה כ"א בבן שהוא במקום אביו ואינה משתנת הנחלה אלא דגלי לן קרא שאין השתנות הזאת שבבת השתנות גמורה והיא בדין העברת נחלה כמו שכתבתי פ' העברה בההערה הקודמת (ואין לזה סתירה מפ' והעברת בב"ב דק"ט, ובעכו"ם גם זה אינו ואין להאריך) וא"כ בעכו"ם שאינו בדין נחלה כבן אינו שייך בדין העברת נחלה, ונכלל כ"ז להמעין בההערה הקודמת שכתבתי, ונמצא דלעכו"ם אין להם נחלה, דלענין נחלה אין לו לעכו"ם לא בן ולא בת, וגם לא אח, ורק ירושה יש להם, אלא שהכתוב אומר הלא אח עשו ליעקב א"כ יש לו אח (והיינו מצד שרשו) וע"כ ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו יעקב. וכ"ז הוא לפי פשוטו ומספיק לפי נגלית הענין, לתרץ הקושיא המבוארת שם. אלא שצריך ביאור בפנימית הענין.

(51) מלאכי א ב. אֶתְבַּתִּי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאַמְרַתֶּם בְּמָה אֶתְבַּתְּנוּ הַלּוֹא-אֵחַ עָשׂוּ לְיַעֲקֹב נְאֻם-יְהוָה וְאֵהָב אֶת-יַעֲקֹב:

(52) הלכות ת"ת לאדה"ז פרק ב ס"ב. וכן בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' מזג כמו שאמרו חכמים מזד רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למוד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומתדבק בדרכיו כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידעת ה' גנוזים באגדות.

אגה"ק סימן כג. על כן אהוביי אחיי ורעיי אל נא תרעו הרעה הגדולה הזאת ותנו כבוד לה' אלהיכם בטרם יחשך דהיינו בין מנחה למעריב כל ימות החול ללמוד בעשרה פנימיות התורה שהיא אגדה שבס' ע"י שרוב סודות התורה גנוזין בה ומכפרת עונותיו של אדם כמבואר בכהאריז"ל והנגלות שבה הן דרכי ה' שילך בהם האדם.

(53) לקוטי שיחות חלק ה עמוד 1 הערה 3. הלשון אפילו" הוא, לפי שחלק הסוד בתורה הוא חלק הכי (רחוק ונעלה מדרך הפשט (ראה לקמן סי"ג), אבל לאידך גיסא, ממאמר אדה"ז שפירש"י אויף חומש אין יינה של תורה" אף שאני לא באתי אלא לפשוטו" - מוכח שישנה שייכות מיוחדת ביניהם. כי כמו שבעולמות, עולם האצילות הנרמז בתיבת אף" נסמך לעשיתיו" דוקא (ראה לקו"ת בלק סט, סע"ג), כן גם בד' חלקי התורה פרד"ס שהם כנגד ד' העולמות, חלק שייך לחלק הסוד שבתורה אצילות הפשט - עשי' (ראה לקו"ת ויקרא ה), ד שמביא שם הענין דאף עשיתיו" לענין השייכות דפנימיות התורה למקרא). ולהעיר מסדר הבנים בהגש"פ - שג"ז כנגד אבי"ע : חכם רשע כו' (משיחת ש"פ נח תשכ"ה - נדפס לקמן ע' 279).

שם עמוד 278. הערה כללית. ס'אין כדאי צו באמערקן אַז דער דרך הפשט" פון די שיחות וועלכע זיינען געדרוקט דא (תשכ"ה), זיינען ניט אַזוי פשטות'דיק ווי די ביאורים אויף פירש"י פון די שפעטערדיקע יאַרן, וואָרום, כידוע, איז אויך אין פשט פאַראַן פאַרשידענע אופנים. המו"ל

(55) לך לך טו יד. וְגַם אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ יְהוָה וְאֶת-רֵיגוֹ יִצְאוּ בְּרַגְלֵי גְדֹל:

- (ג) ולחם אין בכל הארץ וגו' [ותלה ארץ מצרים] הדה היא אתלעת:
 (ד) וילקט יוסף את כל הכסף וגו' הדה היא איש אמונות רב ברכות (משלי כח כ):
 (ז) ויתם הכסף מארץ מצרים וגו' ויאמר יוסף הבו מקניכם וגו' ר' יצחק אמר
 הביאו מקניכם, הסיס לית לקובליי וקלף ביצלה:
 5 (י) ויביאו את מקניהם אל יוסף וגו' ותתם השנה ההיא וגו' [לא נשאר לפני
 6 אדני בלתי אם גויתנו ואדמתנו] הוזה חד מנהין נבל אדמטני וטאיש גרמיה ואתי וקאים לה
 קיטוי ואמר לה חטייתי חמית בייתי:
 (כא) ואת העם העביר אותו וגו' חני ר' שמעון בן יוחי מה לי לדרוש ולומר ואת העם
 העביר אותו לערים, אלא שלא יהו מונים את ישראל ואומ' להם לא אומה שלטול אתם ושלטמלטלים,
 11 לסיסך הוזה נסב מן הכה ויהב הכה, נסב מן הכה ויהב הכה:
 (כב) רק אדמת הכהנים לא קנה וגו' אמר ר' אבא בר כהנא סמריקן שלהם קנה, מה
 שקנו לעצמן לא קנה:
 (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי וגו' והיה בתבואות וגו' ר' יהושע דסכנין
 בשם ר' לוי פרעה אין לו כלום בעולם יהוא או' והיה בתבואות [ונתתם חטישית לפרעה] וגו'
 12 אבל הקבי"ה שהכל שלו אינו אומ' לך שתפרוש לו אלא אחר מעשרה:
 (כה) ויאמר החייתנו וגו' ר' אבא בר כהנא אמר כספן למול, אמר ר' שמואל בר נחמן
 חייתנו אין כת' אלא החייתנו נתתה לנו חיים בעולם הזה וחיים בעולם הבא:
 (כו) וישם אותה יוסף וגו' וישב ישראל בארץ מצרים וגו' הכה אחר ויאחזו
 בה ולהלן אתמרי אשר אני נותן לכם לאחזה (ויקרא יד לד), אלא כן ארעה צרתון למכני שטרה
 20 מינדון לפיכך הוא או ויאחזו בה, ברם להלן אשר אני נותן לכם לאחזה אם זכיתם לאחזה ואם
 לאו אתם גולים טמנה:
 (כח) ויחי יעקב בארץ מצר' שבע עשרה שנה ורבינו עשה בציפורין שבע עשרה שנה
 וקרא על גרמה הדין פסקה ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחי יהודה בציפורים
 שבע עשרה:

8 ע' לעיל ד' 1191: 9 ע' חולין ס' ז': 16 לעיל ד' 1106: 22 יחלמי כללים פ"ט ל"ב ז', כחנזס פ"ג
 ל"ס ח', מנחמס ויסי ס"י ז', וע' לעיל ד' 1198:

דברי המדרש, שכוננו לומר שיוסף נתן לבית אביו תעמ"ש יותר מכפי הצורך להם, וכן הוא הדרך שמי שנתן
 בעין יפה מוסוף תעמ"ש כמו בהקדש ויקרא כ"ז י"ט, ל"א וכן בבמדבר ה' ז', וע' ב"מ פ"ד מ"ח, וע"ע
 כתובות ז' א', ובפסחים י' ב' אמרו שדרכו של תינוק לפרסר: 1 הדא היא אתלעת נראה שצ"ל איתלעות,
 וספרשים את הפעל להב כמו לעי (לאו) בארמית, איתלעות ארעא, כלומר נעשית עיפה ויועפה, וע' בספרשים
 ע"ח: 2 הדת היא איש אמונות. שיוסף נאמן היה לפרעה כמו שני בסוף הכתוב ויבא יוסף את הכסף ביתה
 פרעה, ואמרו במכילתא בשלח בפתיחה על יוסף, שקיים לא תגנוב שלא גנב ספרעה שנאמר וילקט יוסף את כל
 הכסף וגו', וכ"ה בסדר אליהו רבה פכ"ד (כ"ו), ולעיל ד' 1182 נקרא יוסף נאמן ע"ש ובמ"י, ובמ"ד ע"י 694
 הובא ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה עליו הכת' אומר איש אמונות וכו', וע' ברמב"ן ע"ח, וכיוצא בזה אמר
 פילון כ"י דע' ויסיפו ד' 77: 8 ר' יצחק אמר וכו', מאמר זה נוסף בדפוסים לעיל סוף פצ"ה, ופירשתיו במ"י
 שם: 6 הוזה חד מנהין וכו'. היה אחר מהם נבל אדמטני (כן הנהה בגליון כ"י, ובכ"י הגני אדמטני) ושח את
 גופו ועמד לו לפניו (לפני יוסף) ואמר לו ראיחני וראית את ביתי, ולפי הענין אדמטני הוא סין עפר הנמצא
 בארץ מצרים, וררשו שהראו ליוסף את גופם ועפר ארמתם שיושבים עליה, ואמרו לו לא נשאר לנו בלתי זה מה
 שאחיה רואת, וכ"ה במ"ד ע"י 695 תה חד מנהין גביל עפר אומ' ש גרמיה ואחא וקם ליה קומי יוסף ואמ'
 ליה מרי מלכא חמי יחי חמי חק ל' גויתנו ואדמתנו, ומזה יוצא שגם כמאמר הכ"ר לעיל ד' 827 אגן גבלין
 אדמטני ומשין מוחיה וכו', אין לפרש אדמטני כמו בדכנניות (ע' במ"י שם) אלא אדמטני הוא סין עפר
 שנוכלים אותו ומחים בו את הגוף או את הראש לרפואה או לערן את הבשר, וע' שבת ס' ב': 9 שלא יהו
 סונים וכו'. וכן נדרש בחולין שם ואת העם העביר אותו לערים טאי נפקא מינה דלא ליקרו לאחיו גלווא, וכן
 מתורגם כתי' א' וכו', וע' ברש"י ע"ח, וסגנון הלשון שלא יהו מונים וכו' כמו לעיל ד' 1077 ע"ש ובמ"י,
 ושלטמלטלים הוא כמו ושלטמלטלים, כלומר אנשים הנודדים ממקום למקום, וע' סנהדרין כ"ו א' מלשולא דגברא:
 11 פמריקן שלהם. האדמה שירשו מאבותיהם קנה, ולשון פמריקן כמו לעיל ד' 499 ע"ש ובמ"י, ואינו יודע מנין
 ל' אבא כ"כ דרש זה: 16 ר' אבא כ"כ אמר וכו'. ע' מש"כ במ"י לעיל סוף פ"ז: 19 כן ארעה צרתון וכו'. הכא
 חארץ אחזה אותם כדי לגבות מהם את השטר שאמ' ח' לאברהם ועכדום וענו אותם (וע' לעיל ד' 1052 ובמ"י
 שם), לך כתוב ויאחזו בה, נאחזו בה בעל כרחם: 22 ורבינו עשה וכו'. ר' יהודה הנשיא ישב בציפורין י"ז שנה
 וקרא על עצמו הפסוק חוה וכו', ובירושלמי שם הלשון רבי תוח יתיב לית וכו' וקרא על גרמיה ויחי וכו', ומאמר
 זה נמצא גם בדפוסים ובחמשה כ"י לעיל פצ"ו כמו שהבאתי בח"י שם, ולהלשון עשה ע' לעיל ד' 1282, ובגליון
 כ"י נוסף ולמה הפרשה הזאת סתומה מכל הפרשות שבחוריה אלא כיון שנפטר יעקב החתול שעבד מצרים על
 ישרי ד"א למה היא סתומה מפני שביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתתם טמנו ד"א למה היא סתומה מפני שסתם
 טמנו כל צרות שבעולם, ופסקא זו היא בדפוסים ובכ"י לעיל ראש פצ"ו (ד' 1192) ע"ש, וע' גם בעקידה סוף
 שער ל"ג, ולפי שפירשה זו סתומה, רתחילו כאן בפירשה אחרת עם הפסוק הבא, ופירו המאמר ויחי יעקב וכו'
 סוף פצ"ה:

ביאור פרקי דר"א הגדול פרק ששה ועשרים תרד"ל

אנשים על פרעה, וזכור [קנין] דרש בחשך ידמו על פרעה ואימלך דעבר כהו דינין כלילא: (כו) להכות את מצרים בנגעים גדולים. נזרר [פני] מפרש כתיב הכא נגעים גדולים וכתוב האם [דכריס ו] ויתן ה' אמות ומפתים גדולים ומצרים

פרעה וכל ביתו (וזכור תזריע [טז] אמרו עשר ומנין כו' למרע ובעשר מכתתן אלפי כו' וי"ל דרך רמו נגעים גדולים חסר כתיב הן עשר אמות נגד עשר מכות שיהיו המלך, וגם לשון נגעים כתיב נמכות מצרים [שמות יא] עוד נגע אחד אביא וגו' (ומדכתיב עוד נגע ממילא משמע שכל המכות נקראו נגעים, ויבליקוט כל לשון מחמר הפר"ח הזה מסיים כי שאל עוד נגע אחד כתיב. כ"ל: (כח) כתב לה בשטר כתיבה. כמ"ל דלאשה לקחה ויהיו כתיבה (ולא לפלגט), וי"ש ועתה הנה אשתי, אע"פ שלקחתי לאשה, כיון שנתגלה הדבר שאשתי היא, בטל לקוחתי והיא היא אשתי למפרע: (כט) בין כפי כו' בין עבדים בין קרקעות. בילקוט גרם נמי שפחות [ג],

עתידי (כו) להכות את מצרים בנגעים גדולים שגא' (סס) וינגע ה' את פרעה בנגעים גדולים. ר' יהושע בן קרחה אומר (כו) מאהבתו אוהה פרעה (כח) כתב לה בשטר כתוב' כל מסוגו (כט) בין כסף בין זהב בין עבדים בין קרקעות. וכתב לה (ל) את ארץ גשן לאחווה לפיכך (לא) ישבו ישראל בארץ גשן שהיא של שרה ואמנו. וכתב לה (לג) את הגר בתו מפלגשו לשפחה. ומנין שדויתה הגר המצרית שפחה שגא' (סס טו) ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר. (לג) והשכים פרעה בבקר (לד) נבהל ונחפו שלא קרב לשרה וקרא לאברם וא"ל הרי אשתיך (לה) וכל שטרות מתנותיה עמה (לו) לך ואל תעמוד בארץ הזאת שני (סס יב) הנה אשתיך קח ולך (לו) וכתוב יצו עליו פרעה אנשים. (לח) כל מה שנתן לשרה נתן אבימלך לאברם שגא' (סס כ) ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחות (לט) מצביר לאברם בבואו בארץ כנען עד ארץ פלשתים. (מ) והכל צפוי לפני הקב"ה ואבימלך היו כל גקבות ביתו עקרות

וכן נראה ששפחות לאשה צורך יותר מבעדים (ובג"מ [עא] לת"ק אין האשה קונה עבדים משום השדא) ואע"פ הדבר הני שכתב לה הגר לשפחה, זו מיוחדת בפרטיות מפני חשיבותה, אבל היו לה הרבה שפחות אחרות הדיוטות: (ל) את ארץ גשן לאחווה. אבל שאל קרקעות שהזכיר לעיל לא כתב לה כ"ל בחייה, ובגן לאחווה עולם: (לא) ישבו ישראל בארץ גשן שהיא כו'. וי"ש (ס"פ ויגש) וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחוו בה, וי"ש (ס"ה) להם אחווה מצרים [ולוה רמו כהן כלשון לאחווה שבספרות], (וע"ל פל"ט אות ט"ו שכתבתי שזה תוספת על החייה ור"ק שח"ן גשן היא הנחמד בס' יהושע גשן וחלק [טו גא] והיא מח"י, אבל אין נראה כן שהרי פרעה אמר ליוסף במיטב הארץ בארץ רעמסס [ב"חזית חזן] שהיא והיא ממצרים, וגם בקד"ל דס"פ ויגש קראו ארץ מצרים: (לג) את הגר בתו משלגשו לשפחה כו'. כ"ה גם בתי' ובר"כ ר"פ מ"ה מחמי' דרש"כ וירש לה שם מש הגר הא לגרין ומסתיך לה קד"ל ע"ש, ומדכתיב ולה שפחה מצרית, יש לדרוש כן, שלא יהיה ראויה להיות שפחה לאחייס רק לה לשרה היתה שפחה וכמ"ש בר"ב שם מוטב תביא שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר: (לג) השכים פרעה בבקר. כמ"ל אות כ"ה שלחתי מן אבימלך גז"ש, ושם כתיב וישב אבימלך בבקר, ורמזו ג"כ לעתיד שבת' ויקם פרעה לילה ויקרא לאשה ולח"ה: (לד) נבהל ונחפו שאל קרב לשרה. כ"ו לאבימלך וליף לה שכתב שם וייראו האנשים מאד (ובכללם ק"ו לאבימלך עצמו שהיה הוא ובהל) וכתוב שם ואבימלך לא קרב אליה (והכתוב לא הוצרך לפרש זה כהן בפ"ה, כיון שכתוב וינגע ה' את פרעה וגו' על דבר שרי אשת אברם, דהיינו שעי' כן לא יוכל קריב אליה): (לה) וכל שטרות מתנותיה עמה. דרש מ"ש הנה אשתיך קח ולך, שעליה בעצמה לא היה שייך כ"כ לכתיב קח ולך, והי"ל לכתיב הנה אשתיך לפניך, או הנני משיב לך את אשתי כמ"ש באבימלך וישב לו את שרה אשתו, אלא למדרש קח על דבר הניקוח בוד, והיינו כל שטרות מתנותיה שנתן לה, וגם עיקר הראיה כדמסיך דכתיב וישלחו וגו' ואת אשתו ואת כל אשר לו, שלא לקח ממנו כלום מכל המתנות שנתן לו ולה ובמ"ש הרמב"ן (כי שלה ג"כ כלול בשלו, מה שקנתה אשה קנה בעלה), וכ"ו ה' רמו לעתיד שיהיו מצרים ברכוס גדול (וכמ"ש בדרו"ל) וישאילו ולא עלו מהם כלום נזרר: (לו) לך ואל תעמוד בארץ הזאת. מפרש כן מ"ש לך דהיינו שנחפו עליו ושלחו (כדרך שעתידין לשלח את ישראל בחשון כלה גרש יגרא) לכל יעמד עוד בארץ הזאת (ואפשר רמו כלשון ארץ הזאת שהיו שטופי

לכל, ולא היה מקום ללעו, משא"כ באבימלך): (לט) מעביר לאברם לבואו בארץ כנען עד ארץ פלשתים. הלשון מנומס וחסר, ואפשר הוא מבוין למ"ש [יהושע כד] ויקח את אביסם את אברהם וגו' ויזלך אותו בכל ארץ כנען, וי"ש כהן מעביר (הקב"ה העביר) את אברהם לבואו בארץ כנען (מעת בואו נזרר את מצרים לכנען) עד שגא לארץ כלתים (והוא כל אורך ח"י ממוזר למעבר, שמצרים במערבית דרומית ח"י, ואח"כ יבא אברם למצרים כי קרוב הוא ג"כ במערבית דרומית ח"י), ואפשר ג"ל נעבור לאברהם מנחלו לארץ כנען עד שגא כו', והוא לשון הפר"ח כאומר דלכל ענין אברהם שגא בואו ממצרים לכנען עד שגא לארץ פלשתים, שכל מה שה' בנתים ויפטר וידרש להלן, וכאן לסמוך לקיחת שרה לאבימלך ללקיחת פרעה (שהפר"ח חושבן לאח"ה) סתמן זה ליה, והי"ל כלשון הזה יש בפסוקתא: (מ) והכל צפוי כו' ואבימלך היו כל גקבות עקרות אפי' כו' סבור להעמיד ממהה בניס. משמע שפחה שהיו עקרים תחלה קודם שלקחה שרה, ולכן לקח את שרה כסבור להעמיד ממהה בניס בצדקתה, וי"ש לו בהלום גם אנכי ידעתי כי נתם לבדך עשית זאת (כי לא גשם ויפיה לקחה כפרעה שהיו לו כפר בניס ועניס ולקחה לשם הלול ויפיה) כי אבימלך צדיק ה' מפרשה כמ"ש הרמב"ן ובש"ס מו' ל"ד אמרו עליו ג"כ שהיה צדיק (ולכן זה שדיבר עמו בחלום, וגם הח"כ הניח לאברהם בארץ ולא נזרר כפרעה). ומ"ש הכל ה' צפוי כו', יתפרש לפ"ו, שגלגל הקב"ה זה מתחלה שיחא את שרה כסבור להעמיד ממהה בניס [ר], ואח"כ ישלחנה וישיבנה אל אברהם כצבור ומתנות רבות, והי' כ"ו לכבוד אברהם (ועצ"ל אות ל"ה שהי' בזה קצת סימן לבניה), ויחייב לפ"ו מה שלא הוזכר כלל תחלה בקד"ל שעבר עזר ה' לו לבית אבימלך בלקיחת שרה, שכתבתה היה זה מכבר, גם מיושב זה שקשה לפי שיטת הש"ס ואגדות שעבר בעד כל רמס אז בואתה שעה בשביל לנקות את שרה, גם הקשה הרמב"ן ארץ שייך לומר כלילא ח' עזר בעד כל רחם ע"ש, מ' אע"פ שכ"ו מתיישב לדברי הפר"ח, בכ"ו דחוק מאד מ"ש כי עזר וגו' על דבר שרי אשת אברם, שצריך לדחוק לפרשו, לא על דבר שלקחה, אלא בשבילה שיתגלגל לה טובה וזכור וכמ"ל, והוא דחוק מהפשוט מאד, גם דבר תמוה שיתלוק על כל האגדות והש"ס בכ"ק [סס] שדרשו שבאותה שעה הוא שנתעורר וגם לגדולים וקטנים (ורש"א זו בפסוקתא דו"ה פקד את שרה תני לה משום שנה

דגהות [ג] ולפ"ו הן ז' מתנות שנתן לה (פס גשן והגר להלן), וכן לאברהם כתיב שנתן ז' דברים צאן ובקר וחמורים עבדים ושפחות ואחיינות וגמלים, (וכאן בשרה, י"ל שהיו דברים שהאשה מתחייבת לבעלה, ככתוב בנתיבות [טז] ע"ש בתיב [ס"י] ד"ה פוחתן כו' בשם הירושלמי), ודרך רמו י"ל דרמיו ז' דברים כאן, כו' אמות כל אשר לו (דקאי על המתנות שנתן לה כמ"ל בס"ד): [ד] וי"ל שהכונה כזה היה כדי שנתפלל אברהם על אבימלך יענה הוא תחלה גבירה כמ"ש בכ"ק [ג"י] וכן כ"ב ומסיקתא דו"ה פקד את שרה אמרו שמלה"ש לימדו עליה ויתן באתה שעה ע"ש:

דגהות

[ג] ולפ"ו הן ז' מתנות שנתן לה (פס גשן והגר להלן), וכן לאברהם כתיב שנתן ז' דברים צאן ובקר וחמורים עבדים ושפחות ואחיינות וגמלים, (וכאן בשרה, י"ל שהיו דברים שהאשה מתחייבת לבעלה, ככתוב בנתיבות [טז] ע"ש בתיב [ס"י] ד"ה פוחתן כו' בשם הירושלמי), ודרך רמו י"ל דרמיו ז' דברים כאן, כו' אמות כל אשר לו (דקאי על המתנות שנתן לה כמ"ל בס"ד): [ד] וי"ל שהכונה כזה היה כדי שנתפלל אברהם על אבימלך יענה הוא תחלה גבירה כמ"ש בכ"ק [ג"י] וכן כ"ב ומסיקתא דו"ה פקד את שרה אמרו שמלה"ש לימדו עליה ויתן באתה שעה ע"ש: